

**VANHEMPIEN KOKEMUKSIA
KASVATUSKUMPPANUUDESTA
INTEGROIDUISSA
PÄIVÄHOITORYHMISSÄ**

Erika Grundsten

Maiju Pitkänen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2013
Sosiaalialan ko.
Sosiaalipedagogiikka

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

GRUNDSTEN, ERIKA & PITKÄNEN, MAIJU:

Vanhempien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta integroiduissa päiväkotiryhmissä

Opinnäytetyö 52 sivua, joista liitteitä 7 sivua
Toukokuu 2013

Opinnäytetyö käsittelee kasvatuskumppanuutta erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien näkökulmasta. Tavoitteena oli saada erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ääni kuuluviin liittyen kasvatuskumppanuuteen. Opinnäytetyön avulla selvitettiin, miten kasvatuskumppanuussuhde toteutuu vanhempien mielestä integroiduissa päivähoitoryhmissä ja miten vanhemmat haluaisivat kehittää kumppanuussuhdetta. Opinnäytetyö toteutettiin neljässä Tampereen kaupungin päiväkodissa. Tutkimukseen osallistui näistä päiväkodeista seitsemän integroitua päiväkotiryhmää. Aineisto kerättiin kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake jaettiin integroitujen päiväkotiryhmien erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille.

Vastausten perusteella vanhemmat olivat tyytyväisiä vuorovaikutukseen kohtaamisen, kuulemisen ja luottamuksen osa-alueilla. Toimivaksi koettiin myös kuntoutussuunnitelmakeskustelut sekä lapsen yksilöllinen tukeminen päiväkodissa. Vanhemmat toivoivat, että päiväkotiryhmissä tiedotettaisiin enemmän lapsen asioista ja päiväkodintyöntekijöillä olisi enemmän aikaa keskustella vanhempien kanssa. Vanhemmat toivoivat resursseja lisättävän päiväkotiryhmiin. Erityisesti työntekijöiden pysyvyyteen ja kiireettömyyteen toivottiin kiinnitettävän huomiota.

Vanhemmat ovat vastausten perusteella pääsääntöisesti tyytyväisiä kasvatuskumppanuuden toteutumiseen kyseisissä integroiduissa päiväkotiryhmissä. Vaikka kasvatuskumppanuudessa koetaankin olevan paljon hyvää, löytyy siitä silti kehitettävää. Vastausten perusteella yhteistyö vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välillä vaikuttaa tiiviiltä ja toimivalta. Tiivis yhteistyö saattaa johtua lapsen erityisen tuen tarpeesta ja siihen liittyvistä erityishaasteista. Näihin haasteisiin ja erityiskysymyksiin tarvitaankin lapsen kehityksen kannalta kumppanuuden merkittävän osapuolen, vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden, asiantuntijuutta.

Jatkotutkimuksena voisi esimerkiksi selvittää, miten työntekijät kokevat vanhempien kehittämisehdotukset ja ovatko päiväkotien työntekijät muuttaneet toimintaa vastaamaan enemmän vanhempien toiveita liittyen kasvatuskumppanuuteen. Lisäksi työntekijöille voisi laatia samanlaisen kyselyn kuin vanhemmille toteutettiin. Näin saataisiin vertailtavaa tietoa siitä, kokevatko työntekijät ja vanhemmat kasvatuskumppanuuden samalla tavalla.

Asiasanat: kasvatuskumppanuus, erityistä tukea tarvitseva lapsi, vuorovaikutus, yksilöllisyys, moniammatillinen yhteistyö

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Option of Social Pedagogy

GRUNDSTEN, ERIKA & PITKÄNEN, MAIJU:
Parents Experiences of Educational Partnership in Integrated Kindergarten Groups

Bachelor's thesis 52 pages, appendices 7 pages
May 2013

This Bachelor's thesis deals with educational partnership from the perspective of parents who have children with special needs. The aim was to find out parents' opinions of educational partnership in integrated kindergarten groups and their wishes for its development. The study was carried out in four kindergartens in Tampere and there were seven integrated kindergarten groups that participated in this study. The material for the study was collected with a questionnaire. This questionnaire was given to 38 parents with children in these kindergarten groups.

The questionnaire responses showed that the parents were pleased with the interaction between the parents and the personnel. The parents also appreciated the discussions about the rehabilitation plan and child individual support and wished that the kindergarten's personnel would inform them even more about their children's issues and that they would have more time to discuss with parents. The parents also wished that there were more resources in the kindergartens. They emphasized the importance of permanent personnel and the elimination of rush in the kindergartens.

The parents were mainly pleased with educational partnership in integrated kindergartens. Based on the parents' answers, collaboration between parents and personnel is intensive and functional. Intensive collaboration might be a result from child's special needs and challenges. These needs and challenges require the parents' and the personnel's teamwork.

Further study could focus on the personnel's experiences of the parents' suggestions for development and investigate whether the activities have changed to meet the parents' wishes better. The personnel could be asked to complete a similar questionnaire in order to obtain comparative information.

Key words: educational partnership, child with special needs, interaction, individuality, multiprofessional teamwork

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KASVATUSKUMPPANUUS	6
2.1	Kasvatuskumppanuuden juurilla.....	6
2.2	Kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksessa	7
2.3	Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita.....	8
2.4	Dialoginen vuorovaikutus kasvatuskumppanuudessa	10
3	KASVATUSKUMPPANUUS ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN KOHDALLA.....	12
3.1	Erityistä tukea tarvitseva lapsi ja lapsen yksilöllinen tukeminen	12
3.2	Kasvatuskeskustelut erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla.....	16
3.3	Moniammatillisen yhteistyön merkitys erityistä tukea tarvitsevalle lapselle	20
3.4	Kasvatuskumppanuus erityisen tuen tarpeen näkökulmasta.....	22
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	24
4.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	24
4.3	Aineiston analysointi	26
5	ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN LASTEN VANHEMPIEN KOKEMUKSIA KASVATUSKUMPPANUUDESTA.....	28
5.1	Taustatietoja.....	28
5.2	Kokemuksia kuulemisesta, kunnioituksesta ja luottamuksesta	28
5.3	Vuorovaikutus vanhempien kokemana.....	29
5.4	Lapsen erityisyyden huomioiminen päiväkodissa	31
5.5	Kuntoutussuunnitelman merkitys vanhemmille	33
5.6	Vanhempien näkemyksiä työntekijöiden roolista moniammatillisessa yhteistyössä.....	35
5.7	Kehitysehdotuksia ja muuta huomioitavaa liittyen kasvatuskumppanuuteen	36
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7	POHDINTA.....	41
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	46
	Liite 1. Informatiivinen kirje vanhemmille	47
	Liite 2. Saatekirje vanhemmille.....	48
	Liite 3. Kyselylomake	49

1 JOHDANTO

Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välisellä hyvällä kasvatuskumppanuussuhteella on erittäin merkittävä rooli lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Lapsen edun näkökulmasta on tärkeää, että hänelle kaksi tärkeää ympäristöä, koti ja päivähoido, työskentelevät sitoutuneesti yhdessä hänen parhaakseen. Hyvääkin kasvatuskumppanuutta voidaan aina parantaa. Suhteen parantaminen mahdollistuu vain, jos tiedostetaan ne asiat, joissa on parantamisen varaa. Aina palautteen antaminen suoraan päivähoidolle ei ole helppoa, joten opinnäytetyömme mahdollistaa vanhemmille väylän sanoa mielipiteensä yleisemmällä tasolla. Kehitysehdotukset eivät henkilöidy keneenkään henkilöön tai ryhmään suoraan, vaan ne antavat työntekijöille mahdollisuuden itse pohtia miten kyseinen kehitettävä asia toimii heidän integroidussa päiväkotiryhmässään.

Opinnäytetyömme tavoitteena onkin selvittää vanhempien kokemukset kasvatuskumppanuuden toteutumisesta integroiduissa päivähoitoryhmissä. Työmme avulla päiväkodin työntekijät saavat tietää sen, mitä erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat ajattelevat kasvatuskumppanuuden toteutumisesta päiväkodissa. Halusimme myös selvittää sen, mitä vanhemmat toivoisivat parannettavan liittyen kasvatuskumppanuuteen integroiduissa päivähoitoryhmissä. Vanhempien kokemusten perusteella työntekijöillä on mahdollisuus kehittää kasvatuskumppanuussuhdettaan yhdessä vanhempien kanssa parempaan suuntaan.

Rajasimme aiheemme koskemaan erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempia integroiduissa päivähoitoryhmissä, koska kasvatuskumppanuutta ei ole heidän kohdallaan tutkittu kovinkaan paljon. Kiinnitimme huomiomme vanhempien näkökulmaan, koska kasvatuskumppanuutta on tutkittu enemmän työntekijöiden näkökulmasta, mutta lapsen asioiden asiantuntijat eli vanhemmat jäävät usein vähemmälle huomiolle. Halusimmekin tuoda vanhempien äänen kuuluviin, joka usein hukkuu työntekijöiden näkemysten alle.

2 KASVATUSKUMPPANUUS

2.1 Kasvatuskumppanuuden juurilla

Kasvatuskumppanuus-käsitteen taustalla on perhekeskeinen yhteistyön malli, joka pohjautuu ekologiseen teoriaan. Yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta tutkivien teorioiden, eli ekologisten teorioiden, mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Tärkeimpiä pienen lapsen kasvuympäristöjä ovat koti ja perhe. Lapsen kasvaessa merkittäviksi ympäristöiksi tulevat päiväkoti, koulu ja lapsen muut toimintaympäristöt. (Määttä 2001, 77; Suhonen & Kontu 2006, 29.)

Urie Bronfenbrennerin luomassa ekologisessa teoriassa tarkastellaan perhettä osana yhteiskuntaa. Perheiden yksilöllisten erojen näkeminen ja selittäminen tapahtuu kulttuurin ja ympäristön erojen ymmärtämisen kautta. Lapsen elämää tarkasteltaessa on syytä tarkastella tämän suhdetta hänen elämässään tärkeisiin ihmisiin. Lisäksi on hyvä tarkastella näiden ihmisten keskinäisiä suhteita ja suhteita laajempaan yhteisöön. Bronfenbrennerin ekologisen teorian mukaan yksilö on osa nelitasoista sosiaalista järjestelmää, jonka tasot ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (Bronfenbrenner 1979, Rantala 2001, 20 mukaan.)

Bronfenbrennerin ekologisen teorian pohjalta kehitettiin ekokulttuurinen teoria. Teorian kehittänyt työryhmä kritisoi erityisesti ekologisen teorian neljän tason mallia ja teorian kaikenkattavuutta. Ekokulttuurinen teoria tarkastelee lapsen elämää kiinteänä osana perheen elämää ja perheen elämäntavan nähdään vaikuttavan voimakkaasti lähiympäristöön ja yhteiskuntaan, kuten myös Bronfenbrennerin ekologisessa teoriassa. Ekokulttuurinen teoria edustaa kuitenkin suuntausta, jossa perhe on aktiivinen omaan elämäänsä vaikuttava tekijä. Vanhemmat eivät vain passiivisesti mukaudu ympäristön vaatimuksiin vaan vaikuttavat siihen, mitä yhteiskunnan taloudelliset ja sosiaaliset reunaehdot perheelle merkitsevät. Vanhemmissa itsessään on paljon voimavaroja uuden tilanteen hallintaan ja vaadittavien muutosten toteuttamiseen. Teorian sanotaan olevan myös riippumaton kulttuureista, joten sitä voidaan soveltaa erilaisten kasvuympäristöiden analysointiin ja vertailuun. Ekokulttuurinen ympäristö, eli perheen arkirutiinien kannalta olennainen resurssien ja toimintatapojen kokonaisuus, muotoutuu yhteiskunnan asetta-

mien rajoitteiden ja perheelle tarjottujen voimavarojen, perheen arvojen, uskomusten ja vahvuuksien kokonaisuudesta. (Määttä 2001, 78-79, 81, 82.)

Ekokulttuurisen lähestymistavan perusajatuksena on, että jokaisen lapsen kehitys rakentuu päivittäisissä toiminta- ja vuorovaikutustilanteissa lapsen kotona ja päiväkodissa. Kodin arki on tärkeä tekijä lapsen kehityksessä ja näin ollen lapsen kehitystä tukiessa tarvitsee esimerkiksi päiväkodin työntekijöillä olla riittävästi tietoa lapsen perheestä ja ottaa huomioon perheen tarpeet. (Hauser-Cram, Warfield, Upshur & Weisner 2000, Rantala 2001, 22–23 mukaan.) Ekokulttuurisen teoriasta löytyy paljon tärkeitä huomioita liittyen kasvatuskumppanuuteen ja siksi teoria onkin tärkeä kasvatuskumppanuutta tarkasteltaessa.

2.2 Kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksessa

Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja kasvattajien välistä kasvatusyhteistyötä (Vasu 2005, 31; Kaskela & Kekkonen 2006, 17). Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvatuskumppanuus määritellään kasvattajien ja vanhempien tietoisiksi sitoutumiseksi toimimaan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi (Vasu 2005, 31). Korhonen (2006, 64) kuvaa kumppanuutta sosiaalisesti tilaksi, jossa vanhemmat voivat jakaa ajatuksiaan vanhemmuudesta niin henkilökunnan kuin muiden vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuuteen kuuluu olennaisesti tasavertainen kumppanuus, jossa näkyy molemminpuolinen kuuleminen, kunnioitus ja luottamus. Avoin vuoropuhelu ja dialogi ovat avainasemassa kasvatuskumppanuudessa. (Siltanen 2004, 5; Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogin avulla ammattilaiset mahdollistavat vanhempien aktiivista osallisuutta täysipainoisesti ja aidosti päiväkodin arjessa (Tiilikka 2010, 68).

Lapsen hyvän kasvun edellytyksenä on, että vanhemmat ja päivähoidon henkilökunta ovat hyvässä yhteistyössä (Suhonen & Kontu 2006, 29). Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista ja lapsen etujen ja oikeuksien toteuttamisesta. Yksi kasvatuskumppanuuden tavoitteista onkin, että lapsi tulee kokonaisvaltaisesti, niin kotona kuin päiväkodissa, nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. (Vasu 2005, 31; Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Kasvatuskumppanuus tulkitaankin kolmiosuhteeksi, johon kuuluvat lapsi,

vanhemmat ja kasvattaja. Tässä kolmiosuhteessa jaetaan lapsen tarinoita ja kokemuksia sekä tuetaan lapsen kasvun prosessia. (Kekkonen 2012, 43.)

Perinteisiä päivähoidon ja kodin yhteistyömuotoja ovat spontaanit keskusteluhetket, vanhempainillat, joulun- ja kevätjuhlat sekä viestivihoissa välitetyt tiedotteet. Päiväkohteissa vanhemman ja kasvattajan yhteinen vuoropuhelu tapahtuu vanhemman tuodessa tai hakiessa lastaan päivähoidosta. Näissä vuoropuheluissa lapsi on yleensä mukana ja kertoo myös ajatuksiaan ja tunteita omasta päivästänsä. Kun lapsen asioista halutaan puhua syvemmin, puhutaan niistä ennalta sovitussa hoito- ja kasvatustilanteissa. (Rantala 2004, 105–106; Kaskela & Kekkonen 2006, 44.)

Jokainen perhe on erilainen ja jokaisella perheellä on erilaiset tarpeet (Bruce 2005, 176). Tästä syystä kasvatuskumppanuuden rakentamista perheen ja päiväkodin välillä tulisi miettiä jokaisen perheen kohdalla yksilöllisesti. Kumppanuus ei voi perustua stereotyyppiseen malliin, sillä jokaisella perheellä on erilaiset elämäntilanteet, lähtökohdat ja arvot. (Pihlaja & Viitala 2004, 98; Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 116.) Vanhemmalla on oman lapsensa ensisijainen kasvatustilanne ja kasvatusoikeus. Kasvattajien tehtävänä on näin ollen tukea vanhempia kasvatustehtävässään. (Suhonen & Kontu 2006, 30; Kekkonen 2012, 42.)

Kasvatuskumppanuuden ideana on yhdistää molempien, vanhemman ja kasvattajan, asiantuntijuus (Siltanen 2004, 5; Vasu 2005, 31; Hujala ym. 2007, 116). Kasvattajilla on apuna kohtaamisissa ammatillinen tieto, osaaminen ja kokemus. Vanhempi tuo kohtaukseen mukanaan oman kokemuksellisen tietonsa vanhemmuudesta ja lapsestaan. Molempien osapuolten tiedoilla ja taidoilla voidaan taata paras mahdollinen hoito ja kasvatustilanne lapselle kotona ja päiväkodissa. (Alasuutari 2004, 171; Bruce 2005, 177; Vasu 2005, 31.)

2.3 Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita

Kuten jo edellä mainittiin, kasvatuskumppanuuden kulmakiviä ovat kuuleminen, kunnioitus ja luottamus. Nämä periaatteet ovat pohja aidolle vuorovaikutukselle ja kasvatuskumppanuuden rakentumiselle. (Kaskela & Kekkonen 2006.)

Vuorovaikutuksen keskeisimpiä asioita ovat kuuntelu ja toisen kuuleminen (Kaskela & Kekkonen 2006, 32). Kuuleminen vaatii keskittymistä, aitoa läsnäoloa ja vuorovaikutussuhteeseen asettumista. Kuulemisen taito on kykyä kiinnittää huomiota asioihin, joihin ei tavallisesti kiinnitetä huomiota. Kuuntelemisen kautta saamme enemmän tietoa ja saavutamme asiakkaan luottamuksen. (Väisänen ym. 2009, 19–20.) Kuulluksi tuleminen on eheyttävä kokemus ja tästä syystä olennainen osa kasvatuskumppanuutta (Kaskela & Kekkonen 2006, 32). Vanhemmat luokittelevatkin kuulemisen yhdeksi sujuvan yhteistyön keskeisimmäksi elementiksi (Alasuutari 2004, 170). Päiväkodeissa lapsen tuonti- ja hakutilanteet ovat kohtaamisen ja kuulemisen kannalta otollisia. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32, 34; Kaskela & Kronqvist 2007, 23.)

Keskeinen ehto kasvatuskumppanuuden toteutumiselle on toisen kumppanuusosapuolen kunnioittaminen (Karila 2006, 95). Kunnioitus näkyy toisen ihmisen arvostamisena ja hyväksymisenä, sekä toimimalla ja puhumalla rehellisesti ja olemalla avoin toiselle ihmiselle. Kuuleminen sekä asiallinen ja ystävällinen keskustelu ovat avainasemassa, jotta voidaan oppia ymmärtämään ja kunnioittamaan toista ihmistä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34; Väisänen ym. 2009, 19.) Kunnioittava ihminen antaa toiselle tilaa, mutta ei kuitenkaan vetäydy pois (Väisänen, Niemelä & Suua 2009, 18).

Päivähoitoprosessin aloitushetkestä lähtien on tärkeää, että työntekijä osoittaa kunnioitettavaa asennetta vanhempia kohtaan ja arvostaa vanhempaa lapsen kasvattajana ja yhteistyökumppanina (Alasuutari 2004, 170; Tiilikka 2010, 71). Toimiva kumppanuus suhde edellyttää molemminpuolista kunnioitusta, vaikkakin kasvattajan tulee kiinnittää siihen enemmän huomiota. Kunnioittava asenne antaa vanhemmille tilaa kertoa odotuksistaan ja huolistaan sekä saada vastauksia kysymyksiinsä. Lisäksi tämä mahdollistaa vanhemman tutustua kasvattajiin yhteistyö- ja kasvatuskumppaneina. (Karila 2006, 96; Tiilikka 2010, 71.) Kunnioitettavaa suhdetta lähdetään rakentamaan myönteisyydestä käsin, esimerkiksi kasvattaja voi kertoa vanhemmalle lapsen päivän kulusta ja tuoda esille positiivisia asioita. Myönteinen asenne mahdollistaa avoimen ja rehellisen puheen kasvattajan ja vanhemman välille. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34–36.)

Kuulluksi tuleminen, myönteiset kokemukset ja kunnioitus edistävät luottamuksen syntymistä. Jotta luottamus syntyy, tarvitaan aikaa, yhteisiä kohtaamisia ja vuoropuhelua. (Kaskela & Kekkonen 2006, 35–36; Tiilikka 2010, 71.) Useammat vanhemmat ovat sitä mieltä, että luottamus kasvattajaan syntyy, lapsen ja kasvattajan välisen suhteen myötä.

Työntekijän sensitiivinen suhde lapseen herättää vanhemmissa luottamusta ja turvallisuutta lapsen hyvästä hoidosta. Luottamuksen synty vaikuttaa myös vanhemman mahdollisuus vaikuttaa lapsensa asioihin. Päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut lapsesta mahdollistavat luottamuksen syntymisen ja kasvatuskumppanuutta syventävän suhteen. Päiväkodin henkilöstöllä on ensisijainen vastuu luoda luottamuksellinen suhde vanhempaan, mutta toimivaa kasvatuskumppanuutta ei saada aikaiseksi ilman molempien osapuolten panostusta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 13, 36–37; Kaskela & Kronqvist 2007, 23; Kekkonen 2012, 42.) Luottamuksellisen suhteen myötä luodaan edellytykset dialogiselle vuorovaikutukselle (Mönkkönen 2007, 89).

2.4 Dialoginen vuorovaikutus kasvatuskumppanuudessa

Vuorovaikutus on laaja käsite, joka sisältää yksilöiden, yhteisöjen ja organisaatioiden ja kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Jokainen vuorovaikutustilanne on erilainen ja riippuvainen molemmista osapuolista. Asiakastyössä molemmilla osapuolilla, asiakkaalla ja työntekijällä, on omat osuutensa vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta. Tässä ajatuksessa korostuu dialogisuuden käsite, jossa halutaan nostaa esiin vuorovaikutuksen vastavuoroisuutta ja molemminpuolisen ymmärryksen vaatimusta. (Mönkkönen 2007, 15–16.)

Dialogi tarkoittaa keskusteluyhteyttä, jossa jokainen arvostaa toinen toisiaan (Väisänen ym. 2009, 11). Dialogissa pyritään osapuolten aktiiviseen mutta kiireettömään osallistumiseen (Järvinen, Laine, Hellman-Suominen 2012, 119). Dialogisuus on paljon muutakin kuin vain pelkkää puhetta, toisen kuuntelua ja keskustelua. Dialogisuus sisältää kielen ja puheen lisäksi eleet, ilmeet, äänensävyyn, kosketuksen sekä ympäristön viestit. (Järvinen ym. 2012, 119; Mönkkönen 2007, 87–89.) Dialogi toteutuu tasa-arvoisessa kanssakäymisessä, jossa toisen tietämys ei ole merkityksellisempää kuin toisen osapuolen. Kasvattajan ja vanhemman välisen suhteen tasa-arvoisuudessa on olennaista vanhemman osallisuus ja subjektiuus. Vanhemman näkökulmasta kerrottuna tasavertaisessa vuorovaikutussuhteessa työntekijä arvostaa vanhemman lasta ja hänen asioitaan koskevaa tuntemusta, sekä lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. (Alasuutari 2006, 86.)

Dialogisuudessa jokainen osapuolista pääsee vaikuttamaan tilanteeseen ja yhteisiin päätöksiin. Suhde nähdään molemminpuolisen ymmärryksen rakentamisena, jossa mennään

molempien osapuolten ehdoilla. Parhaimmillaan dialogissa molemmat oppivat ja muuttavat mielipiteitään ja asenteitaan. (Mönkkönen 2007, 87–89.) Dialogi edellyttää sitoutumista, aktiivista osallistumista ja vilpittömyyttä. Sitoutumisen kautta dialogisessa vuorovaikutukseen mahtuu suorapuheisuus, eri mieltä oleminen ja rehellisyys, mitkä edistävät ongelmiin tarttumista. (Väisänen ym. 2009, 22.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on, että lapsen kasvuyhteisöt, koti ja päivähoito, saatetaan dialogiseen vuorovaikutukseen. Dialogisen suhteen muodostamisessa korostuu kasvattajan aloitteellisuus ja se millaiset edellytykset kasvattaja suhteelle luo. Kasvattajan ja vanhemman dialoginen vuorovaikutus mahdollistaa yhteisen ymmärryksen, vastuun jakamisen, yhteisöllisyyden tunteen ja luovien ratkaisujen löytämisen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 13, 40; Tiilikka 2010, 70.)

Kasvatuskumppanuuden rooli korostuu erityisesti perheiden kriisitilanteissa. Tällöin konkretisoituu lapsen elämäkokonaisuuden hallittavuus ja turvallisuus, sekä perheen ja kasvattajien yhteinen tehtävä. Kriisitilanteissa tai muuten vaikeissa tilanteissa henkilöstö tuo tilanteeseensa ammatillisen tukensa ja tietämyksensä. Tällaisissa tilanteissa syntyy kumppanuuskokemuksia ja aitoa dialogisuutta. (Tiilikka 2010, 75.) Dialogisen suhteen syntymisen myötä asioiden puheeksi ottaminen tuntuu helpommalta ja hyväksyttävämmältä. Oli sitten kyse tavanomaisista vastoinkäymisistä tai vakavimmista ongelmista, luo kasvatuskumppanuus paremman pohjan ottaa asioita esille. Vanhempien ja kasvattajan yhteistyön kautta tunnistetaan mahdollisimman aikaisin esimerkiksi lapsen erityisen tuen tarve ja löydetään yhdessä vanhempien kanssa toimintatavat lapsen tukemiseksi. (Vasu, 2005, 32; Mönkkönen 2007, 93.) Dialoginen vuorovaikutussuhde mahdollistaa avoimen kanssakäymisen ja välittömien huolenaiheiden esiintuonnin (Kaskela & Kekkonen 2006, 21).

Dialogiselle vuorovaikutussuhteelle luodaan edellytykset kuulemisen, kunnioituksen ja luottamuksen avulla. Kuitenkin vaikka dialogi on näiden asioiden summa, pitää kaikkien näiden osa-alueiden toimia hyvin vanhempien ja kasvattajien välillä. Kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi ovat vuorovaikutuksessa keskenään, niin että jokainen osa-alue vaikuttaa toisiinsa. Jos yksikin osa-alue toimii huonosti, vaikuttaa se koko kasvatuskumppanuussuhteeseen. Kasvatuskumppanuussuhteen toimivuus korostuu erityisesti haasteellisissa ja huolta herättävissä tilanteissa.

3 KASVATUSKUMPPANUUS ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN KOHDALLA

3.1 Erityistä tukea tarvitseva lapsi ja lapsen yksilöllinen tukeminen

Erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla tarkoitetaan lasta, joka tarvitsee tukea fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen kehityksen osa-alueisiin (Huhtanen 2004, 13; Vasu 2005, 35). Erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee tukea jokapäiväisissä toiminnoissa (Huhtanen 2004, 13). Lainsäädäntö tai päiväkodin asiakirjat eivät määrittele suoraan, millainen lapsi on erityistä tukea tarvitseva (Heinämäki 2004b, 102–103). Erityispäivähoidon määrittelemättömyys heijastuu siinä, että lapsen erityisen tuen tarvetta on nimetty, arvioitu ja määritelty monella eri tavalla, nimeäjän viitekehyksestä johtuen. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa onkin tunnistettava lapsen kokonaistilanne ja konteksti niin, että tuen tarpeen arviointi ei liity vain johonkin ohimenevään vaiheeseen lapsen elämässä ja kehityksessä. Tuen tarve ei ole lapseen liitettävä, pysyvä ja muuttumaton määritelmä, vaan lapsen ja hänen ympäristönsä vuoropuhelu. (Heinämäki 2004a, 22–23.) Hyvin usein lapsen tuen tarve liittyykin tilanteisiin ja olosuhteisiin, joita ei voida lääketieteellisellä yksilöön liitettävällä diagnoosilla määritellä. Tämänkaltaisia tuen tarpeita ovat esimerkiksi lapsen tuen tarve ryhmään liittymiseen ja ryhmässä toimimisen taitojen opetteluun, sekä muut sosiaalis-emotionaalisen kehityksen vaatimat tuen tarpeet ja esimerkiksi perheen kriisitilanteissa tai muuten perheen voimavarojen heikentyessä esiin tulevat tarpeet. (Heinämäki 2005, 8-9.)

Jokainen lapsi tarvitsee tukea kasvussaan ja kehityksessään. Erityisen tuen tarvetta ei voi, eikä ole ehkä aina tarpeen määritelläkään. Erityisen tuen tarpeen määrittely voidaan nähdä enemmän sopimusasiana. Päiväkodin työntekijät seuraavat kaikkien lasten kehitystä ja oppimista ja arvioivat kuinka se toteutuu. Kun työntekijöillä herää huoli lapsen kehityksestä, on heti keskusteltava vanhempien kanssa asiasta. Yhdessä vanhempien kanssa päiväkodin työntekijät pohtivat mitä pedagogisia keinoja lapsi tarvitsee kehityksensä tukemisen mahdollistamiseksi ja mihin tuen tarpeisiin päivähoidolla on riittävästi resursseja. (Pihlaja 2006, 13.) Tuen tarpeen havaitseminen edellyttää lapsen tuntemista. On erotettava se, että minkälaiset tilanteet vaativat puuttumista ja mitkä taas ovat lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvia pulmia, joihin ei tarvitse puuttua. Puuttumisen ja tuen oikea ajoitus on erittäin merkittävää lapsen tukemisen kannalta. On hyvin

tärkeää tiedostaa miten puuttuminen toteutetaan ja mikä on tuen muoto. Puuttuminen tulee toteuttaa lasta ja perhettä kunnioittavasti, leimaamatta, avoimesti ja tukea antaen. (Heinämäki 2005, 11.) Yhdessä vanhempien kanssa on paikallaan selvittää lapsen tilannetta ja ohjata lapsi tutkimuksiin (Pihlaja 2006, 13).

Suomessa oli vuoden 2010 lopussa noin 16 800 erityistä tukea tarvitsevaa lasta, eli noin 8 prosenttia kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista tarvitsee erityistä tukea. Näistä lapsista kaksi kolmasosaa oli poikia. Nämä lapset ovat asiantuntijan lausunnon saaneita lapsia, tai tarve erityiseen tukeen on määritelty päivähoitossa. Erityisen tuen tarve voidaan määritellä, jos lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia, lapsella on jokin vamma tai pitkäaikaissairaus tai lapsen kehityksessä ilmenee haasteita. (Säkinen 2011, 2, 7.) Näitä haasteita ovat esimerkiksi kieleen, kommunikaatioon, tarkkaavaisuuteen, tunne-elämään, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja kognitiivisiin osa-alueisiin liittyvät ongelmat (Pihlaja & Viitala 2004, 6–10). Erityistä tukea tarvitsevien lasten joukko on moninainen, ongelmien kirjavuudesta johtuen (Huhtanen 2004, 14).

Lapsi tarvitsee lääketieteen asiantuntijan lausunnon, jotta lapselle varmistetaan tämän tarvitsema erityinen tuki (Pihlaja 2009, 149). Asiantuntijan tekemä arviointi lapsen tuen tarpeesta on yleensä lapsen mahdollisuuksien ja edellytysten selvittämiseksi tarpeellista. Asiantuntijalausunto, jossa tuen tarve määritellään sisältää usein myös suosituksia tukitoimista ja toiminnan järjestämisestä. Lausunto nähdään hallinnollisena asiakirjana, joka edellyttää ja mahdollistaa tuen tarpeen järjestämisen lapselle. (Heinämäki 2004a, 25.) Asiantuntijalausunnon avulla turvataan lapselle se, että lapsi saa oikeanlaista tukea kasvulleen. Lausunnon saaminen saattaa toisinaan kestää pitkänkin aikaa, ja lapsi, joka tarvitsee erityistä tukea, saattaa tällöin olla ryhmässä pitkän aikaa ilman erityisiä tukitoimia tai resursseja. (Färkkilä, Kahiluoto, Kivistö 2006, 39.)

Varhaisen puuttumisen näkökulmasta, päiväkodissa lapselle tarpeelliset tukitoimet aloitetaan kuitenkin heti, kun tuen tarve on havaittu, sillä tavoitteena on ennaltaehkäistä tulevaisuudessa ilmeneviä ongelmia (Heinämäki 2004b, 102–103; Vasu 2005, 35). Tästä syystä päiväkodeissa on paljon lapsia, joilla ei ole erityisdiagnoosia (Pihlaja 2009, 149). Vaikka diagnoosia ei ole, tilannetta ei kannata jäädä seuraamaan liian pitkäksi aikaa, sillä pedagogiset järjestelyt ja ohjaus voidaan jo omien havaintojen perusteella suunnitella yksilöllisesti lapselle. Joskus tuen tarve on kohdistettava tarkemmin lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, jolla tarkoitetaan erityistä tuen tarvetta. Erityinen tuen tarve voi

olla lapsen elämässä tilapäistä ja muotoaan muuttavaa. (Pihlaja 2006, 13.) Pedagogisilla tukitoimilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen suunnitelmallista toimintaa, joka tukee lapsen kehitystä. Pedagogisten tukitoimien aloittamisen edellytyksenä ei ole lausunto tai diagnoosi, vaan vanhempien ja kasvattajien yhdessä arvioima tuen tarve. (Färkkilä, Kahiluoto & Kivistö 2006, 41.)

Kun lapsen tuen tarve on arvioitu, tehdään yhdessä vanhempien kanssa lapsen varhaiskasvatuksen yksilöllistäminen. Yksilöllistämisessä sovitaan lapsen tuen tarpeen vaatimista ympäristön ja toiminnan muutoksista sekä niistä tavoista, joilla lasta ohjataan ja opetetaan yksilöllisesti. On myös tärkeää sopia siitä, miten lapsen mahdolliset tukipalvelut liitetään varhaiskasvatukseen ja miten varhaiskasvatuksen tukitoimia käytetään päivittäin. Vanhemmille ja kasvattajille tulisi keskustelussa muodostua yhteinen käsitys siitä, miten lasta tuetaan ja millaisia muutoksia tuella yritetään saavuttaa. Samalla on mahdollista tunnistaa vanhempien mahdollisuuksia soveltaa sovittuja tukitoimia kotona ja lapsen muissa ympäristöissä. Näissä keskusteluissa on merkittävää yhdistää vanhempien oman lapsensa tuntemus ja varhaiskasvatuksen ympäristössä toteutettu toiminta. On kuitenkin tärkeää, että vanhemmilla on riittävästi tietoa varhaiskasvatuksen toteutustavoista ja tilanteista niin, että heillä on mahdollisuus arvioida yhdessä kasvattajien kanssa lapsen tuen tarvetta päivittäisissä toiminnoissa. Vanhempien oman lapsensa tuntemus ja kokemus lapsesta eri ympäristöissä ja tilanteissa, avaa kasvattajille laajempaa kuvaa lapsesta ja mahdollistaa lapsen monipuolisen tuen tarpeen arvioinnin ja tuen suunnittelun. Varhaiskasvatuksen tukitoimia suunniteltaessa vanhempien kanssa, kirjaetaan yhdessä ylös tarvittavat tukitoimet, niiden toteutus ja tavoitteet. (Heinämäki 2005, 37.)

Lapsen yksilöllinen tukeminen voidaan ottaa päiväkodin arjessa huomioon monessakin eri tilanteessa. Yksilöllinen tukeminen edellyttää enemmänkin lapsen tuntemista kuin erityismenetelmiä. Lapsituntemuksen avulla on mahdollista löytää lapselle sopivat ohjauksen menetelmät. (Pihlaja 2006, 18.) Tavoitteena on, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen tukitoimet järjestettäisiin mahdollisimman paljon normaalin päivähoitotilanteen yhteydessä niin, että tukea tarvitseva lapsi toimii ryhmän jäsenenä muiden lasten tavoin. (Färkkilä, Kahiluoto & Kivistö 2006, 40–41.) Kasvatustoimintaa voidaan mukauttaa lapselle sopivaksi eriyttämisen avulla (Heinämäki 2005, 38). Eriyttäminen ja eri tavoilla ohjaaminen voivat olla esimerkiksi selkeä ja lyhyt sanallinen ohje tai erilainen tehtäväpaperi kuin muilla, mutta samasta aiheesta (Pihlaja 2006, 18). Eriyttäminen voi tarkoittaa

taa myös ryhmän jakamista tarkoituksenmukaisiin pienryhmiin, jossa lapsen on helpompaa oppia tarvittavia taitoja. Lapsen toimintaa voidaan myös mukauttaa niin, että lapsi voi toimia yhdessä muiden lasten kanssa tehden helpotetusti saman asian kuin muut lapset. Lapsen tuen tarvetta voidaan tukea myös perustilanteissa kuten: syömisessä, pukeutumisessa, siisteydessä ja muissa päivittäisissä toimista selviytymisessä. Perustilanteiden hallinta lisää lapsen itsetuntoa ja itsehallinnan tunnetta. Perustoiminnoissa tukea voi tarvita monestakin syystä, joista yksi syy voi olla fyysinen vamma, joka haittaa motorisia suorituksia. Erityisen tärkeää on ennen kaikkea tukea lapsen itsetunnon vahvistamista. Jos lapsella on erityisen tuen tarpeita, hänellä on usein heikko itsetunto. Kasvattajat voivat tukea lapsen itsetuntoa monin tavoin. Tärkeitä ovat lapsen kohtaaminen myönteisesti ja hyväksyvästi, sekä kannustaminen ja onnistumisen huomaaminen. On hyvä myös ohjata lasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja lasta voidaan tukea hyväksytyin sosiaalisen roolin saavuttamisessa. (Heinämäki 2005, 38–40.)

Varhaiskasvatuksessa on myös mahdollista käyttää yksilöllisesti lapselle suunniteltuja kuntouttavia elementtejä. Yksi kuntouttavista elementeistä on päivästruktuurin vahvistaminen. Kaikki lapset hyötyvät struktuurista, mutta toisille lapsille erittäin tarkka struktuuri on tärkeää, kun taas toisille lapsille riittää päivittäisen arjen pysyvyys ja ennakoitavuus edes jossakin määrin. Päivärytmin ylläpitäminen on yleisin tapa, jossa merkittävää ei kuitenkaan ole tarkka kellonaikojen noudattaminen, vaan asioiden toistuminen samassa rytmissä ja järjestyksessä. Tilojen käytön strukturointi on myös tärkeää, eli tietyt huoneet, pöydät ja välineet ovat tarkoitettu tiettyyn toimintaan. (Heinämäki 2005, 40)

Lapselle strukturoinnin lisäksi on tärkeää vuorovaikutuksen vahvistaminen. Luottamuksellisen ja hyvän vuorovaikutussuhteen avulla on mahdollista tuoda muutakin tukea lapselle. Vuorovaikutuksen vaikeudet heijastuvat usein hankaluuksina sosiaalisissa suhteissa, joiden takia pulmat usein kasaantuvat. On helpompaa nähdä lapsen aggressiivinen käytös kuin sen taustalla olevat ymmärtämisen ja ymmärretyksi tulemisen ongelmat. Vuorovaikutuksen tukeminen voi olla monenlaista. Jos lapsella on esimerkiksi aistivamma, on tärkeää löytää yhteinen kommunikointitapa. (Heinämäki 2005, 41.)

On tärkeää myös ohjata lasta arvioimaan ja ohjaamaan itse omaa toimintaansa. Oman toiminnan ohjaus voi liittyä tuen tarpeisiin kuten keskittymisen ja tarkkaavaisuuden ylläpitämiseen, toimintaan motivoitumiseen, itsetunnon vahvistamiseen, sosiaalisten

suhteiden toimivuuteen ja ei-toivotusta käyttäytymisestä pois ohjaamiseen. Oman toiminnan ohjaus liittyy päivittäiseen toimintaan, kuten pukeutumistilanteisiin, kaverisuhteisiin ja lelujen pois korjaamiseen itse. Oman toiminnan ohjaus voi olla tehtävien osittamista, suullisten ohjeiden antamista yksi kerrallaan tai keskustelua, jonka ansioista lapsi ymmärtää oman toimintansa vaikutuksen toisiin sekä syy-seuraussuhteita. (Heinämäki 2005, 42.)

Jos lapsella esiintyy kehityksen osa-alueilla tuen tarvetta ja hänellä on käytössä esimerkiksi puhe-, toiminta- tai fysioterapeutin palveluita, suunnitellaan yhdessä näiden toimijoiden kanssa miten varhaiskasvatuksessa tukea annetaan. On tärkeää, että näillä toimijoilla ja varhaiskasvatuksen kasvattajilla on yhteiset tavoitteet ja menetelmät, sillä päivittäisessä toiminnassa voidaan monin tavoin edistää ja tukea lapsen kehitystä positiiviseen suuntaan. Kehityksen tukeminen voidaan nähdä olevan luonteva osa varhaiskasvatusta. Suunnitelmallinen ja yksilöllinen tuki lapselle on juuri hänen tarpeilleen räätälöityä. Kehityksen eri osa-alueita joihin lapsi voi tarvita tukea, ovat esimerkiksi kielen kehitys, fyysinen ja motorinen kehitys, sosiaalinen kehitys, emotionaalinen kehitys sekä oppiminen. Näiden kehityksen osa-alueiden kohdalla on tärkeä miettiä lapsikohtaisesti tuen muodot ja tavat, millaisia resursseja tuki edellyttää sekä keskeiset odotukset ja tavoitteet tuelle. (Heinämäki 2005, 42–43.)

3.2 Kasvatuskeskustelut erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla

Keskeisimmin kasvatuskumppanuus toteutuu vanhempien kanssa käytävien kasvatuskeskusteluiden avulla. Kasvatuskeskusteluissa kasvatuskumppanuuden syventyminen joko mahdollistuu tai estyy. Periaatteena on, että vanhempien ja hoito- ja kasvatushenkilöiden kesken käydään ainakin kerran vuodessa tarkempi keskustelu lapsesta ja lapsen varhaiskasvatuksesta. Ensimmäinen keskustelu käydään yleensä muutaman kuukauden kuluttua lapsen päivähoidon alkamisesta. Lapsen hoito- ja kasvatuskeskustelut on korvautunut useissa kunnissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevilla keskusteluilla. Lapsen yksilöllinen suunnitelma varhaiskasvatuksesta laaditaan jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle yhteistyössä vanhempien kanssa ja sitä arvioidaan säännöllisesti. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45.)

Lapselle, joka tarvitsee kasvunsa ja kehityksensä tueksi erityisiä hoidollisia, kasvatuksellisia, opetuksellisia tai kuntoutuksellisia toimenpiteitä, tulee laatia hänen hoitonsa ja kasvatuksensa yhteensovittamiseksi varhaiskasvatuksen suunnitelma. Lapsen suunnitelmasta käytetään monia erilaisia nimiä, kuten suunnitelma lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. (Pihlaja 2004, 172.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (Vasu) sisällytetään lapsen tuen tarpeen määrittely ja kirjataan ylös se, miten tuki järjestetään. Suunnitelmassa kuvataan lapsen yksilöllisen ohjauksen ja varhaiskasvatuksen yhteensovittaminen ja muutokset, jotka toteutetaan kasvatuksellisessa toiminnassa ja fyysisessä ympäristössä lapsen parhaaksi. (Vasu 2005, 36.) Suunnitelmassa tulee ottaa huomioon lapsen vahvuudet, kokemukset, tämän hetkiset tarpeet, tulevaisuuden mahdollisuudet sekä lapsen mielenkiinnon kohteet (Heinämäki 2004a, 31).

Päivähoitoasetuksen mukaan, kun erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi tulee päiväkotiin, on hänestä hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973, 2§). Asiantuntijalausuntojen perusteella lapselle laaditaan henkilökohtainen kuntoutussuunnitelma (Huhtanen 2004, 21). Laki lasten päivähoidosta velvoittaa, että erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevalle lapselle on laadittava kuntoutussuunnitelma yhteistyössä vanhempien ja mahdollisesti myös sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja koulutoimen kanssa (Laki lasten päivähoidosta 36/1973, 7a§). Vaikka kuntoutussuunnitelman teko velvoitetaan laissa, tehdään kuntoutussuunnitelmia kuitenkin vain osalle lapsista. Joissakin kunnissa kuntoutussuunnitelma tehdään vain niille lapsille, joilla on kirjallinen lausunto. Esiopetuksen perusteissa sanotaan, että jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle, joka tarvitsee erityistä tukea, tulee laatia henkilökohtainen esiopetuksen suunnitelma. Tämän erityisen tuen tarpeen voi havaita myös opetushenkilöstö tai lapsen vanhemmat. Esiopetuksessa olevalle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) oppimissuunnitelman sijasta. (Opetushallitus 2000, 27.)

Erytyistä tukea tarvitsevalle lapselle voidaan tehdä monta eri suunnitelmaa, esimerkiksi sairaalat tekevät kuntoutussuunnitelman ja lastensuojelu huoltosuunnitelman. Nämä muualla laaditut suunnitelmat voivat olla päiväkodin laatiman suunnitelman tukena, ja päiväkodin työntekijöiden pitäisikin tutustua näihin suunnitelmiin, ennen oman suunnitelmansa tekemistä. Päiväkodin laatima suunnitelma on erilainen sillä siinä painotetaan pedagogiikkaa eikä niinkään lääkinnällistä kuntoutusta. Päiväkodin on kuitenkin huolehdittava siitä, että kaikkia lapsen kanssa työskentelevät ovat tietoisia päiväkodissa

luodusta suunnitelmasta ja sen sisällöstä, sekä omasta osuudestaan ja sen toteuttamisesta. (Pihlaja 2004, 174.) Suunnitelman luominen on aina prosessi, mutta siitä syntyvä kirjallinen tuotos on vain sen hetken kuvaus (Pihlaja 2004, 172).

Kuntoutussuunnitelma on kirjallinen kokonaisuus lapsen tukitoimista, ja sen toteuttamista arvioidaan ennalta sovittujen ja määriteltyjen periaatteiden mukaan. Kuntoutussuunnitelman tulee ohjata lapsen hoitoa, kasvatusta ja opetusta lapsiryhmässä siten, että se edistää mahdollisimman hyvin lapsen kasvua ja kehitystä. (Huhtanen 2004, 21.) Suunnitelman tulee edistää lapsen hyvinvointia ja poistaa lapsen oppimista haittaavia esteitä. Suunnitelman tulisi edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä integraatiota. (Pihlaja 2004, 172.) Suunnitelma laaditaan kirjallisesti ja se on tehty päiväkodin työntekijöiden työpaperiksi lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi (Pihlaja 2004, 174).

Missään laissa, asetuksissa tai muissa päivähoitoa koskevissa määräyksissä ei ole määritelmää siitä, minkälainen lapsen yksilöllisen suunnitelman tulee olla. Tavallisesti suunnitelma kuitenkin sisältää lapsen henkilötiedot, kuvauksen lapsesta ja hänen vahvoista ominaisuuksistaan. Suunnitelman on myös hyvä sisältää yhteiset kasvatukselliset tavoitteet, lapsen kehitystä tukevat tukitoimet, seuranta- ja arviointitiedot, yhteistyötahot sekä jatkosuunnitelmat. (Järvinen ym. 2012, 72.) Suunnittelulomakkeista käytetään eri kunnissa erilaisia nimiä esimerkiksi kuntoutus- ja hoitosuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai kuntoutus- ja toimintasuunnitelma. Pedagogisessa kirjallisuudessa vastaavasta suunnitelmasta käytetään nimeä lapsikohtainen oppimissuunnitelma tai yksilöllinen oppimissuunnitelma. (Pihlaja 2006, 14.)

Kuntoutussuunnitelman luominen on merkityksellistä, sillä yhtenäiset tavoitteet ja yhdessä sovitut toimintatavat ovat tärkeitä. Tarvitaan tietoisuutta eri tahojen työmenetelmistä ja keskinäisistä odotuksista kuntoutuksen suhteen. (Heinämäki 2004a, 39.) Suunnitelma tehdään erityisesti yhteistyössä vanhempien kanssa auttamaan päivähoitoa kasvatustyössä. Olennaista yhteistyöpalaverissa, jossa suunnitelmaa laaditaan, on että, tilanne olisi mahdollisimman luonnollinen ja palaveri olisi aidosti yhteistyöpalaveri, jossa jokainen osapuoli saisi tuoda oman näkemyksensä esiin. Suunnitelmapalaverissa on mukana ne osapuolet, jotka toimivat päivittäin lapsen kanssa, ja ovat yhdessä kasvatusvastuussa lapsesta. (Pihlaja 2004, 172–173.) Kuntoutussuunnitelma on väline, joka auttaa näkemään lapsen erilaisia mahdollisuuksia. Suunnitelman ei tulisi olla itsetarkoitus, vaan työväline, jonka avulla aikuiset voivat puhua lapsen kasvusta ja kehityksestä. Kir-

jällisen suunnitelman laatiminen on vain yksi osa lapsen varhaiskasvatusta. Suunnitelma on kirjallinen dokumentti, jota käytetään hyödyksi työvälineensä päivähoidossa. Suunnitelman tulisi olla elävä ja lapsen näköinen ja sellainen, että sitä on mahdollista toteuttaa juuri siinä ympäristössä, jossa lapsi kasvaa päivittäin. (Pihlaja 2001, 131–132.)

Kuntoutussuunnitelmien heikko sitovuus tuottaa usein vanhempien kokemusten mukaan hankaluutta ja pettymyksiä. Siitä huolimatta, että kuntoutussuunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien kanssa ja niiden sisältö perustuu lapsen erityisen tuen tarpeisiin, jäävät ne usein vain suosituksiksi sopivista palveluista ja tuesta. Kuntoutussuunnitelmissa ei aina osata ottaa huomioon lapsen kotikunnan ja lähikuntien tarjoamia palveluita ja mahdollisuuksia. Tästä syystä monet suunnitellut tukitoimet ja palvelut jäävät toteutumatta. (Hujala 2011, 23.)

Useimmiten kuntoutussuunnitelma laaditaan syyslukukaudella ja sitä tarkistetaan kevätlukukaudella. Suunnitelman laadinnasta vastaa esimerkiksi erityislastentarhanopettaja, lastentarhanopettaja tai päiväkodinjohtaja. (Huhtanen 2004, 21.) Usein suunnitelmaa ei tehdä heti kun lapsi on aloittanut päivähoidossa, sillä suunnitelma vaatii arviointia lapsen kasvusta ja kehityksestä. Kasvattajan on tärkeää kirjata havaintojaan ylös ja niitä voidaan suunnittelupalavereissa pitää pohjana perusteluille. Suunnitelma tekoa ei kuitenkaan kannata siirtää liian pitkälle, sillä näin menetetään lapsen ja perheen kannalta merkittävää aikaa, jolloin jo monia suunnitelmaan kirjattavia taitoja olisi voitu alkaa harjoittaa. Suunnitelmaan on tärkeää ottaa mukaan myös vanhempien havaintoja lapsesta, sillä heillä on kokemusta lapsesta erilaisissa tilanteissa. Vanhempien tiedot lapsesta lisäävät myös arvioinnin luotettavuutta. Vanhempien osallistuminen lapsensa tukitoimien suunnitteluun lisää vanhempien motivaatiota ja sitoutumista lapsensa ohjaamiseen. (Viitala 2001, 118–119.)

Vanhemmat ja kasvattajat ovat kumppaneita lapsen kasvun, kehittymisen ja oppimisen tukemisessa. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kasvatuksen ja hoidon suunnittelussa tulee huomioida kasvattajien kumppanuus lapsen vanhempien kanssa. Erityisen tuen tarpeen määrittelyssä ja suunnittelussa vanhemmat tuovat oman näkemyksensä, jota kasvattajat täydentävät omalla asiantuntevalla näkemyksellään. Tarvittaessa eri alojen asiantuntijat tuovat vielä tähän suunnitelmaan oman näkemyksensä. Kaikkien näiden toimijoiden asiantuntijuutta tarvitaan kasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Yh-

teisen kasvatuskumppanuuden myötä kukin toimija antaa oman asiantuntijuutensa muiden käyttöön. (Heinämäki 2004a, 24.)

3.3 Moniammatillisen yhteistyön merkitys erityistä tukea tarvitsevalle lapselle

Moniammatillisuus käsitteellä tarkoitetaan eri ammattiryhmien asiantuntijoiden yhteistyötä eli moniammatillista tiimityötä. Moniammatillisen tiimin jäsenillä on erilaista asiantuntemusta käsiteltävästä asiasta. Kaikilla osapuolilla on vastuu arvioinnista, menetelmien valinnasta ja niiden opettamisesta muille tiimin jäsenille omalla alallaan. Osaamisen ja asiantuntijuuden jakamisella yli ammattirajojen saavutetaan sellaista yhteistä tietoa ja taitoa, mitä yksittäinen asiantuntija ei pysty tuottamaan. Tiimin jäsenten oman alan asiantuntijuus ei tee tiimistä moninaista, vaan merkityksellistä on tiedon jakaminen muille. Moniammatillisen tiimin tavoitteena on se, että jokainen toimija pystyy toteuttamaan yhdessä suunnitellun toiminnan lapsen ja perheen kanssa. Tiimin jäsenillä tulee olla realistinen kuva siitä, mitä muut tiimin jäsenet tekevät ja osaavat tehdä. Näin pystytään hyödyntämään kaikkien tiimin jäsenten osaamista ja tiimin toiminta on tehokkaampaa. (Suhonen & Kontu 2006, 31–32.) Kun lapsi tarvitsee erityistä tukea, ei päivähoito eikä mikään muukaan taho voi toimia yksin lapsen auttamiseksi. Kuntoutuksessa eri tieteenalojen tieto ja osaaminen yhdistyvät lapsen auttamiseksi. Eri asiantuntijoiden osaaminen tuo parhaimmillaan erilaisia näkökulmia ja tukimuotoja lapsen kehitykseen. (Heinämäki 2004a, 63–64.)

Asiantuntijoiden näkemysten lisäksi on erittäin tärkeää painottaa vanhempien näkemystä omasta lapsestaan, sillä vanhemmat näkevät lapsensa tilanteissa, joissa kasvattajat tai muut asiantuntijat eivät näe. (Heinämäki 2004a, 63–64.) Moniammatillisen yhteistyön tulisi tukea vanhemmuutta ja kodin kasvatustyötä. Vanhempien ohjaaminen erilaisiin palveluihin edellyttää kaikkien lapsiperheiden kanssa toimivien ammattilaisten paikallistasoista lapsiperheiden palvelu- ja tukijärjestelmän toiminnan tuntemusta ja näin ollen mahdollisuutta ohjata vanhempia oikeiden palveluiden pariin. (Heinämäki 2004a, 65.)

Moniammatillinen yhteistyö on keskeisessä osassa, kun puhutaan lapsen tukemisen prosessista, sillä moniammatillisuuden tulee olla mukana suunnittelun, organisoinnin ja toteuttamisen tasolla. Päivähoidossa moniammatillisista yhteistyötä tehdään oman työyhteisön sisällä kuin myös muiden toimijoiden kanssa. Eri palvelujärjestelmien toimin-

tamenetelmien yhteen sovittaminen vaatii yhteistyötä. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteista, toteutuksesta ja organisoinnista tulisi sopia yhdessä kaikkien siihen osallistuen tahojen kanssa. On hyvä määritellä myös mitä päivähoidon ja muiden tahojen yhteistyöllä tavoitellaan ja miten kukin toimija kuvailee yhteistyön toimivuuden. (Heinämäki 2005, 72–73.)

Suunniteltaessa lapsen opetusta ja kuntoutusta, koko erityisryhmän kasvattajatiimin ja muiden asiantuntijoiden sekä vanhempien tulee sitoutua yhteisiin tavoitteisiin. Todennäköisesti koko tiimin tulee kokoontua yhteisiin suunnittelukokouksiin. Usein erityisopettajan vastuulla on neuvottelujen järjestäminen niin, että vanhempien ja muiden lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden ääni tulee kuulluksi. (Suhonen & Kontu 2006, 32.) Viranomaisyhteistyö on kuitenkin suositus, eikä se ole aina riittävä turvaamaan lapsen tarvitsemia tukipalveluita. Pelkkä päivähoidon velvoite moniammatillisen yhteistyön toteutumisen turvaamiseksi, ei aina ole riittävä, sillä usein moniammatillisen yhteistyön organisoinnin vastuunkantaja jää nimeämättä. (Viittala 2005, 22–23.)

Moniammatillisia tapaamisia, joissa on päivähoitohenkilökunnan ja vanhempien lisäksi muita viranomaisia, voidaan kutsua myös verkostopalavereiksi. Verkostotyön tavoitteena on kerätä perheen tarpeiden mukaisia ammattilaisia ja heidän tarjoamiaan palveluita perheen avuksi. Perheille, jotka tarvitsevat monenlaista tukea, yritetään löytää heitä parhaiten tukeva ryhmä ammattilaisia. Lähtökohtana tähän on, että osataan kuunnella lasta ja hänen perhettään. Päivähoidon yhteistyökumppaneita voivat esimerkiksi olla: terveyskeskuksen ja sairaalan henkilökunta, perheneuvola, psykologi, kuntoutusohjaaja, erilaiset terapeutit (toiminta-, leikki-, puhe-, musiikki-, kuvataide-, ratsastus- sekä fysioterapeutit), sosiaalitoimi sekä koulu. (Järvinen ym. 2012, 96.)

Lapsen palveluista päättää hyvässä tapauksessa pieni joukko ammattilaisia, jotka toimivat tehokkaasti yhteistyössä lapsen etua ajatellen. Osalla vanhemmista on kuitenkin kokemusta siitä, että lapsi perheineen saattaa olla viikon sisällä tekemisissä jopa kolmenkymmenen eri työntekijän kanssa ja näiden toimijoiden kesken tiedonkulku on puutteellista. Vanhempien ja lapsen kuntoutuksen kanssa työskentelevien ammattilaisten hyvä ja tiivis yhteistyö on tärkeää. (Hujala 2011, 20.)

Erityispäivähoidon ongelmana on usein pirstaleisuus. Erityispäivähoitoon kuuluu usein tärkeänä osana terveystoimen järjestämä kuntoutus, joka ei kuitenkaan aina liity kiinte-

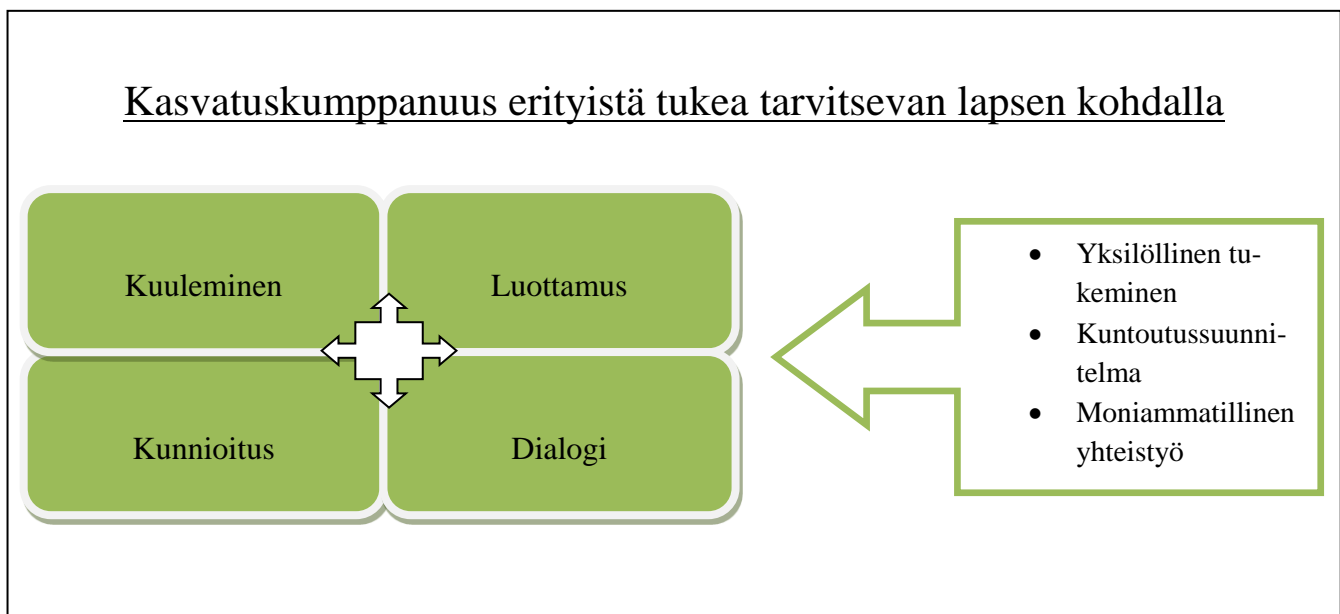
ästi päivähoitoon. Lainsäädäntö velvoittaa päivähoidon yhteistyöhön eri asiantuntijoiden kanssa. Velvoite jää kuitenkin usein toteuttamatta sillä monet asiantuntijat ovat päivähoito-organisaation ulkopuolella. Palvelujärjestelmän pirstaleisuuden vuoksi lapsen moniongelmaisuus aiheuttaa usein moniasiakkuutta. Mitä epämääräisempi lapsen erityisen tuen tarve on, sitä vaikeampaa on määritellä työnjakoa eri tahojen kesken. Terapiat eivät välttämättä järjesty päivähoidon arkeen sisältyviksi ja tästä syystä kasvattajat eivät aina tiedä mitä lapsen päivittäisissä terapioissa tapahtuu ja miten lapsi on kehittynyt. Aina terapioissa ja kuntoutuksessa käytettävät menetelmät eivät juuri poikkea päivähoitossa käytetyistä menetelmistä, mutta näillä erillisillä toimijoilla ei ole tietoa siitä miten lapsen kuntoutusta tehdään muissa palveluissa. (Heinämäki 2004b, 166–168.) Päivähoitossa työskentelevät kasvattajat kokevat, että he eivät saa riittävästi tukea ja ohjausta erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatukseen esimerkiksi perheneuvolasta tai terveyspalveluista. Tuen puute voi johtua siitä, että näiden toimijoiden toiminta on keskittynyt diagnosoivaan puoleen, kun taas päivähoitoon kaivattaisiin konkreettista tukea arjen kasvatustilanteisiin. (Heinämäki 2004b, 171–172.) Myös vanhemmat kokevat jäävänsä tuen ja avun ulottumattomiin, sillä niin paljon palveluiden koordinoinnista jää vanhempien niskaan, tahtoivatpa he sitä tai eivät (Määttä 2001, 16).

Päivähoitossa kasvatustilan ammattilaiset ovat aina osa tiimiä ja työskentelevät yhdessä perheen kanssa. Tavoitteena moniammatillisessa tiimityössä on lapsen ja perheen tilanteen ymmärtäminen mahdollisimman monelta eri kannalta. Tämän lisäksi pyritään myönteisen muutoksen tukemiseen, yhteistyökumppaneiden työnjaon ja vastuiden selkiytymiseen sekä päällekkäisyyksien karsimiseen. Tämä tarkoittaa perheen kannalta myös sitä, että he tietävät, ketkä heidän asiansa kanssa työskentelevät ja mitä tukea he keneltäkin saavat. Näin ollen myös perheen oma vastuu ja osuus asian hoitamisesta ovat selkeämpiä. (Järvinen ym. 2012, 93.)

3.4 Kasvatuskumppanuus erityisen tuen tarpeen näkökulmasta

Kasvatuskumppanuus erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla peruspilarit ovat samanlaisia kuin lasten kohdalla, joilla ei ole erityisiä haasteita. Hyvä ja onnistunut kasvatuskumppanuussuhde perustuu aina kuulemiseen, kunnioitukseen, luottamukseen ja toimivaan vuorovaikutukseen. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla kumppanuus on intensiivisempää. Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välinen yhteistyö on

tiivimpää lapsen erityisen tuen tarpeiden vuoksi. Tiivis yhteistyö muodostuu, koska vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden tulee yhdessä pohtia toimivia tukimuotoja lapsen kehityksen tueksi. Kasvatuskeskustelut ovat kasvatuskumppanuuden kannalta tärkeitä, minkä tahansa kasvatuskumppanuussuhteen kohdalla. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla kasvatuskeskustelut ovat usein yhdistyneet kuntoutussuunnitelman teon yhteyteen. Kuntoutussuunnitelman rooli on merkittävä erityistä tukea tarvitsevan lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Lapsen haasteiden ja tuen tarpeiden myötä yhteistyöverkosto laajenee ja moniammatillinen yhteistyö tulee osaksi lapsen tukimuotoja. Usein moniammatillinen tiimi on mukana lapsen kuntoutuksen suunnittelussa.

KUVIO 1. Kasvatuskumppanuus erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla

Kuviossa 1 on havainnollistettu miten kasvatuskumppanuuden peruseriaatteet, kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi, ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja vaikuttavat siten toinen toisiinsa. Hyvään kasvatuskumppanuuteen tarvitaan kaikkia näitä osa-alueita. Jo yhdenkin osa-alueen puuttuminen vaikuttaa kumppanuussuhteen laatuun. Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden väliseen kasvatuskumppanuussuhteeseen kuuluu, edellä mainittujen lisäksi, lapsen yksilöllinen tukeminen, kuntoutussuunnitelma sekä moniammatillinen yhteistyö. Nämä erityispiirteet luovat haastetta kasvatuskumppanuussuhteeseen. Toisaalta niiden ansiosta molemmat osapuolet panostavat enemmän kasvatuskumppanuussuhteeseen, koska lapsen etu sitä vaatii.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat kokevat kasvatuskumppanuuden toteutuvan päiväkodin henkilökunnan kanssa. Lisäksi halusimme myös saada tietoa siitä, miten vanhemmat haluaisivat parantaa kasvatuskumppanuutta päivähoitoryhmässä. Tavoitteenamme on tuoda vanhempien ääni kuuluviin ja tuoda päivähoitoryhmiin tietoa vanhempien mielipiteistä sekä kehittämisehdotuksista. Näiden tulosten avulla annamme päiväkotiryhmille välineitä parantaa kasvatuskumppanuutta vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välillä.

Tutkimuskysymykset:

- Miten kasvatuskumppanuus toteutuu erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien näkökulmasta?
- Miten erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat haluaisivat kehittää kasvatuskumppanuutta integroidussa päivähoitoryhmässä?

4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Opinnäytetyömme tutkimus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tarkoituksena on tutkia ilmiötä tai kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on löytää ja paljastaa tosiasioita. (Alasuutari 2011, 38; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Laadullisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti, jotta pystytään tutkimaan juuri haluttua ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat asiat ovat ainutlaatuisia ja aineistoa tulkitaan myös sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Kvalitatiiviselle aineistolle on ominaista ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja, että aineisto koostuu monista eri osista, jotka vaikuttavat toisiinsa (Alasuutari 2011, 84).

Laadullisessa tutkimuksessa kentältä saatava aineisto on merkittävässä roolissa, sillä se toimii teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. Tutkimuksessa tulisikin ottaa huomioon käytännöstä nousevat ominaispiirteet ja antaa tilaa näiden asioiden tarkasteluun. Tutkimuksessa teoreettiset näkökulmat ja tutkimuksen edetessä käsitteellistyvät näkemykset tarkasteltavasta ilmiön luonteesta ovat osaltaan suuntaamassa tutkimuksen kulkua. Käsitteellistäminen ei ole näin ollen ainoastaan aineistolähtöistä. Käytännön kentältä nousevien näkökulmien ja tutkimusta käsitteleviä teoreettisten näkökulmien suhde on vuorovaikutteinen. (Kiviniemi 2001, 72.)

Aineiston keräsimme neljästä Tampereen alueen päiväkodista. Tutkimuksemme osallistui Hippos-Kissankulman, Mäntykadun, Pelipuisto-Satoramin ja Pohjolan päiväkodit. Vanhemmat valikoituivat tutkimukseen integroitujen päivähoitoryhmien mukaan. Hippos-Kissankulman päiväkodista tutkimuksemme osallistui neljä integroitua päivähoitoryhmää ja muista päiväkodeista osallistui yksi integroitu päivähoitoryhmä. Seitsemästä ryhmästä kaksi olivat integroitua esiopetusryhmiä ja muut viisi olivat integroitua ryhmiä 3–5 -vuotiaille.

Kun päiväkodit olivat lupautuneet yhteistyöhön kanssamme, jaoimme päiväkodintyöntekijöiden välityksellä vanhemmille informatiivisen kirjeen (liite 1), jossa kerroimme keitä olemme sekä alustavasti opinnäytetyömme ideasta. Tällä välin tutustuimme tarkemmin kirjallisuuteen ja hahmottelimme kysymyslomakkeestamme rungon. Halusimme kyselylomakkeemme aidosti vastaavan päiväkotien tarpeeseen selvittää vanhempien näkemyksiä kasvatuskumppanuudesta. Tästä syystä lähetimme raakaversiomme ensin päiväkotien yhteyshenkilöille, jonka jälkeen sovimme yhteisen tapaamisen kyseisten henkilöiden kanssa. Neljästä yhteistyöpäiväkodistamme meidän onnistui järjestää henkilökohtainen tapaaminen kolmen eri päiväkodin yhteyshenkilön kanssa. Yhden yhteistyökumppanimme kanssa kävimme keskustelua sähköpostin välityksellä. Näissä yhteistyötapaamisissa keskustelimme kyselylomakkeemme rakenteesta ja kirjasimme ylös päiväkodintyöntekijöiden näkemyksiä. Näiden ehdotusten perusteella parantelimme kyselylomakettamme.

Kyselylomakkeemme kysymykset loimme pääsääntöisesti teoriamme pohjalta. Kasvatuskumppanuuteen liittyy voimakkaasti käsitteet kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Lapsilla erityiseen tukeen liittyy olennaisesti moniammatillisuus ja kuntoutussuunnitelma. Nämä käsitteet ovatkin olleet kyselylomakkeemme runko, jonka mukaan

olemme rakentaneet kyselylomakkeemme. Kysymyksemme olemme muodostaneet niin, että saisimme vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuksemme aineisto kerättiin kyselylomakkeilla (liite 3). Kyselylomakkeena käytimme puolistrukturoitua kyselylomaketta. Päädyimme puolistrukturoituun kyselylomakkeeseen, koska se sisältää sekä määrällisiä kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Määrälliset kysymykset sisältävät valmiit vastausvaihtoehdot kun taas avoimilla kysymyksillä saadaan laadullista tietoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 193–194; Vilka 2005, 84, 86). Päätimme käyttää näitä kysymysmuotoja siksi, koska avoimilla kysymyksillä saadaan spontaania tietoa, monivalintatehtävien avulla saamme vertailtavaa tietoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 194, 196; Vilka 2005, 86.)

Kyselylomakkeet jaettiin, erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille, päiväkodin henkilökunnan toimesta 19.11.2012. Kyselylomakkeiden mukana oli suljettava kirjekuori sekä saatekirje (liite 2). Saatekirjeessä kerroimme tarkemmin tutkimuksemme tavoitteista sekä avasimme käsitettä kasvatuskumppanuus. Painotimme myös vastausten luottamuksellisuutta ja tunnistamattomuutta. Vastaukset palautettiin suljetuissa kirjekuorissa, jotta vastaukset olisivat mahdollisimman aitoja ja eivätkä henkilöityisi kehenkään henkilöön suoraan. Kyselylomakkeet jaettiin 38 erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhemmalle. Vanhemmilla oli vastausaikaa 29.11.2012 asti. Kyselylomakkeita palautettiin 14 kappaletta, joten vastausprosentiksi muodostui 37 prosenttia.

4.3 Aineiston analysointi

Käytimme opinnäytetyössämme teorialähtöistä sisällönanalyysia. Aineiston analysointi perustuu jo luotuun viitekehykseen, joka voi olla teoria tai käsitejärjestelmä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 113). Meidän analyysiamme ohjaa käsite kasvatuskumppanuus. Teoreettinen viitekehyksemme kasvatuskumppanuus käsitteen takana on ekologinen ja ekologinen kulttuurinen teoria.

Aineiston analysoinnissa jäsennetään aineistosta käsin ne teemat, jotka ovat tutkittavan ilmiön kannalta merkityksellisiä. Aineiston käsittelyssä pyritään kokonaisvaltaisuuteen niin, että tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään sekä suhteessa kontekstiinsa että tutkittujen tapahtumien erityispiirteisiin. (Kiviniemi 2001, 68.)

Aloitimme aineiston analysoinnin litteroimalla kyselylomakkeista saamamme tiedon. Litteroinnilla tarkoitetaan laadullisen aineiston puhtaaksi kirjoittamista sana tarkasti. Litterointi on mahdollista tehdä joko koko aineistosta tai valikoiden esimerkiksi teemojen mukaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 217.) Käsittelimme jokaisen kysymyksen omana kohtanaan ja keräsimme yhden kysymyksen alle kaikkien vastaajien siihen kysymykseen antamat vastaukset. Kun kaikki vastaukset oli kirjoitettu puhtaaksi ja monivalintakysymysten vastaukset kirjattu, aloitimme tutkimuksemme aineiston teemoittelun.

Teemoittelussa laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihealueiden mukaan. Tämä mahdollistaa eri teemojen vertailun aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93.) Analyysissämme teemat muodostuivat teorian pohjalta. Teemat olivat meille selkeät jo alusta alkaen. Ennalta asetettujen teemojen perusteella, lähdimme kokoamaan aineistosta samaa asiaa käsitteleviä vastauksia pieniksi kokonaisuuksiksi. Näistä kokonaisuuksista muodostui kuusi opinnäytetyössämme vallitsevaa teemaa. Teemoinamme ovat: kuuleminen, kunnioitus ja luottamus; vuorovaikutus; lapsen yksilöllinen tukeminen; kasvatuskeskustelut sekä moniammatillisuus. Yhtenä opinnäytetyömme osa-alueena oli myös kehittämis-näkökulma, joten luonnollisesti yksi teema muodostui tästä. Teorialla on ollut suuri merkitys opinnäytetyössämme aineiston kannalta. Yhtenäisen kokonaisuuden kannalta kirjoittamamme teoria ja keräämämme aineisto nivoutuivat sulavasti yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

5 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN LASTEN VANHEMPIEN KOKE- MUKSIA KASVATUSKUMPPANUUDESTA

5.1 Taustatietoja

Tutkimukseemme osallistui 14 vastaajaa. Vastaajista 11 oli äitejä ja kolmeen kyselylomakkeeseen vastasi sekä äiti että isä. Kaikkien vastaajien äidinkieli oli suomi. Vastaajien iät sijoittuivat noin 20–50 ikävuoden välille. Nuorin vastaajista oli 23-vuotias ja vanhin 47-vuotias. Vastaajien iän keskiarvo oli 36 vuotta. Vastaajien lasten iät sijoittuivat kolmen ja kuuden ikävuoden välille.

Kaikkien vastanneiden lapset olivat olleet ryhmässä alle kolme vuotta. Tuloksista käy ilmi, että kaksi vuotta ja 10 kuukautta on pisin aika samassa päiväkotiryhmässä. Kolmen vastaajan lapsi oli ollut ryhmässä alle kolme vuotta ja niin ikään kolmen vastaajan lapsi oli ollut ryhmässä alle kaksi vuotta. Kahdeksan vastaajan lapsi oli ollut kyseisessä päiväkotiryhmässä alle vuoden. Kolme kuukautta oli tulosten mukaan lyhin aika päiväkotiryhmässä. Voimme siis olettaa, että tutkimukseemme vastasi paljon vanhempia, joiden lapset ovat juuri aloittaneet kyseisissä päiväkotiryhmissä.

5.2 Kokemuksia kuulemisesta, kunnioituksesta ja luottamuksesta

Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus ja luottamus (Kaskela & Kekkonen 2006). Kysyimme vanhemmilta kokevatko he tulevansa kuulluksi ja arvostetuksi päiväkodissa. Lisäksi halusimme tietää kokivatko vanhemmat suhteensa päiväkodin työntekijöiden perustuvan luottamukseen.

Lähes kaikki vastanneista kokivat tulleen kuulluksi lastansa koskevilla asioilla ja yksi koki tulleen kuulluksi joskus. Yksi vanhemmista oli lisännyt vielä lomakkeeseen, että vaikka koki tulleen kuulluksi, hän ei ollut varma tuliko aina ymmärretyksi.

Kymmenen vanhempaa koki, että hänen kasvatuskäytäntönsä arvostetaan päiväkodissa. Kaksi vanhempaa kokivat tulleen arvostetuksi joskus. Vanhemmista kaksi ei osan-

nut sanoa arvostetaanko heidän kasvatustietämystään. Yksi vanhemmista oli vastannut tähän kohtaan, että ei aina koe otetuksi vakavasti koskien oman lapsensa kasvatusta.

”Aina silloin tällöin, niin lääkärissä kuin tarhassakin, tulee tunne ettei minua oteta vakavasti ”koska olen niin nuori äiti ja olen kasvattanut lapseni yksin.”

Kaksitoista neljästätoista vanhemmista kokee, että heidän ja työntekijöiden suhde perustuu luottamukseen. Vastanneista kaksi kokee suhteen perustuvan luottamukseen ajoittain. Yhden kyselylomakkeen kohdalla käy myöhemmässä kohdassa ilmi, että vanhempi ei koe kunnollisen luottamussuhteen syntyneen. Kaiken kaikkiaan kuitenkin yleisvaikutelma luottamussuhteesta on hyvä ja vanhemmat luottavat työntekijöihin lapsensa asioissa ja kysyvät neuvoja tarvittaessa.

Vastauksista käy ilmi, että suurimmaksi osaksi vanhemmat kokevat tulevansa kuulluksi ja kunnioitetuksi. Vanhemmat kokivat heidän ja päiväkodin työntekijöiden suhteen perustuvan luottamukseen. Toki vastauksista kävi ilmi myös tyytymättömyyttä näitä asioita kohtaan, mutta yleisesti ottaen vastaukset ovat positiivisia kasvatuskumppanuuden periaatteiden, kuulemisen, kunnioituksen ja luottamuksen suhteen.

5.3 Vuorovaikutus vanhempien kokemana

Vuorovaikutukseen kuuluu olennaisena osana tiedon kulkeminen osapuolten välillä. Kysyimme vanhemmilta toimiiko tiedotus päiväkodin asioista kotiin hyvin. Vanhemmista lähes kaikki olivat sitä mieltä, että tiedotus toimii hyvin ja yksi vastaajista oli sitä mieltä, että tiedotus toimii ajoittain hyvin, mutta ei aina.

Kun pyysimme vanhempia kuvailemaan heidän ja päiväkodin työntekijöiden välistä vuorovaikutusta, suurin osa tuntui olevan tyytyväinen vuorovaikutuksen laatuun. Vanhemmat kuvasivat vuorovaikutusta sanoin välitön, lämmin, avoin, luottavainen, keskusteleva, kuunteleva ja toimiva. Vuorovaikutuksen keinoina ryhmissä ovat reissuvihko, puhelin, sähköposti ja päivittäiset tuonti- ja hakutilanteet.

”Avoin, lämmin, keskusteleva” (11)

”Hyvin toimii. Kuulumiset vaihdetaan päivittäin. Käytössä myös sähköposti (ja puhelin luonnollisesti)” (14)

Vanhempien vastauksista käy hyvin ilmi, että he kokevat vuorovaikutuksen olevan tasavertaista, jossa kummatkin osapuolet tuovat esille ajatuksiaan ja mielipiteitään. Olennaista on se, että ajatukset ja mielipiteet otetaan huomioon molemminpuolisesti. Toimivia käytäntöjä jaetaan puolin ja toisin ja lapsen kasvattaminen nähdään vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteisenä tehtävänä. Vastauksista käy myös ilmi kasvatuskumppanuuden ydin idea, jossa yhdistetään vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden asiantuntijuudet lapsen edun parhaaksi. Tärkeäksi vastauksissa muodostuu myös ajatus ongelmiin tarttumisesta yhdessä työntekijän kanssa.

”Mielipiteeni otetaan huomioon. Täydennämme toistemme tietämystä ja ymmärrystä lapsesta. Saan myös rakentavaa kritiikkiä, mistä erityisesti pidän sekä tiedon, jos hlökunta on eri mieltä kanssani.” (11)

”Hyvä kasvatuskumppanuus näkyy siinä että olemme jakaneet toimivia käytäntöjä puolin ja toisin.” (12)

”Asiat puhutaan heti ja pohditaan yhdessä niitä.” (5)

Vanhemmista kolme koki vuorovaikutuksessa olevan kehitettävää. Vanhempien mielestä vuorovaikutus on liian vähäistä ja työntekijöillä on usein kiirettä. Vanhemmat kokivat, ettei reissuvihon kautta saada vastauksia heidän kysymyksiinsä ja, että lapsen asioista ja päivän tapahtumista ei kerrota riittävästi. Vanhemman ja työntekijän vuorovaikutukselle tulisi antaa enemmän aikaa, jotta aito vuorovaikutus toteutuisi. Yksi vanhemmista kertoi vaikeudesta olla aidossa vuorovaikutuksessa, koska lapsi kulkee päiväkotiin taksilla ja eivät tästä syystä päivittäin näe toisiaan.

”Liian vähäistä. Päiväkodin työntekijöillä usein kiirettä. Kertovat liian vähän päivän tapahtumista.” (1)

”Yhteistä aikaa ja vuorovaikutusta tarvitsisi olla enemmän. Yleensä nähdään ovissa.” (6)

”Lapsi kulkee taksilla joten emme näe päivittäin. Vuorovaikutus on niin hyvää kuin se voi reissuvihkon ja kännykän varassa olla, mutta jos tapaisimme kasvokkain useammin, voisi se olla parempaakin.” (13)

Vastausten perusteella voimme tulkita, että vanhemmat pääsääntöisesti pitävät kasvattajien kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta hyvänä. Vanhemmat luottavat työntekijöihin lapsensa asioissa. He uskovat, että jos jokin ongelma ilmenee, se tuodaan esille ja siitä keskustellaan. Lapsen liittyvistä asioista keskustellaan avoimesti ja rehellisesti ja ajatuksia kasvatuksesta vaihdetaan molemminpuolisesti. Osa vanhemmista koko vuorovaikutuksen olevan liian vähäistä ja selittivät tätä esimerkiksi työntekijöiden kiireellä.

5.4 Lapsen erityisyyden huomioiminen päiväkodissa

Integroidun päiväkotiryhmän työntekijöillä on ammatillista tietoa lapsen erityisen tuen tarpeista. Päiväkodin työntekijöiden tulisi jakaa omaa ammatillista tietoaan lapsen vanhemmille kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaan. Vanhemmista 11 kappaletta koki saaneensa riittävästi tietoa lapsensa erityisen tuen tarpeeseen liittyviin kysymyksiin. Kolme vastaajaa kertoi saaneensa riittävästi tietoa joskus. Suurin osa vanhemmista oli tyytyväisiä riittävään tiedon saantiin päivähoidon työntekijöiltä, kun taas joidenkin kohdalla tiedon saanti oli riittävää vain toisinaan.

Suurin osa vanhemmista koki, että päiväkotitoi on riittävästi tukenut heitä erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhempina. Kaksi vastaajaa koki saaneensa riittävästi tukea joskus ja kaksi vastaajaa ei osannut sanoa, miten kokivat saaneensa tukea.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten pulmat ja arjen haasteet eivät ole samanlaisia kaikilla lapsilla. Tästä syystä lapsen yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon, jotta lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla. Kaksi vanhempaa koki, että yksilölliset tarpeet otetaan toisissa tilanteissa huomioon, kun taas toisissa ei.

”Ruokailuun kiinnitetään paljon huomiota, mutta muuten ei tarpeeksi.” (1)

Lähes kaikki vanhemmat olivat tyytyväisiä siihen miten päiväkotitoi ottaa heidän lapsensa yksilölliset tarpeet huomioon. Vastauksissa vanhemmat kertovat että lapsen yksilölliset

tarpeet on otettu huomioon esimerkiksi lapsen omalla aikataululla tai kuvallisilla ohjeilla. Toisilla lapsilla on enemmän arkeen liittyviä tuen tarpeita, jotka päivähoito on hyvin onnistunut järjestämään.

”Apuvälineiden päivittäisenä käyttönä, fysioterapian toteuttamisena, ravitsemuksellisten asioiden huomioimisena, toiminnallisten ongelmien huomioimisena ja niiden harjoittamisena.” (9)

Vanhemmat kokivat myös, että tuki toteutetaan niin kuin on yhdessä keskusteltu tai kirjattu ylös kuntoutussuunnitelmaan. Vanhempien vastauksista nousi esille päivähoiton työntekijöiden antama psyykinen tuki lapselle. Lapsen itsetuntoa tuetaan kehumalla ja antamalla aikaa.

”Monin tavoin. Tuetaan heikoissa, kannustetaan, motivoidaan, kehuaan, annetaan aikaa tarpeille.” (11)

Tärkeää kasvatuskumppanuussuhteessa on se, että suhde toimii lapsen parhaaksi. Vanhemmilla on kokemus myös siitä, että päiväkodin toiminta perustuu lapsen edun näkökulmaan ja myös vanhempien näkökulma otetaan huomioon.

”Lasta tuetaan monin tavoin, tuntuu siltä että toimitaan lapsen parhaaksi ja jos meillä on toiveita, niin kaikki tuntuu järjestyvän.” (13)

Kysyimme vanhemmilta, että miten työntekijät voisivat paremmin huomioida lapsenne ja perheenne yksilölliset tarpeet tulevaisuudessa. Kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, ettei mitään kehitettävää ole, vaan lapsi ja perhe huomioidaan nyt jo riittävän hyvin.

”Mielestämme saamme sen tuen mitä tarvitsemme ja lapsen tarpeet huomioidaan hyvin.” (12)

Neljä vastaajaa toivoi enemmän mahdollisuuksia keskusteluun päiväkodin työntekijöiden kanssa. Yksi vanhempi toivoi päiväkodintyöntekijöiltä aktiivisempaa roolia kyselemällä vanhemmilta kuulumisia säännöllisin väliajoin. Vanhemmat toivovat aikaa palautteen antoon ja saamiseen, sekä lapsen kuulumisten vaihtoon.

”Työntekijöiden aika on rajattua, ymmärrämme. Aikaa jos olisi enemmän palautteen antoon ja saamiseen olisi hyvä: mutta tämä on resurssikysymys.” (6)

Yksi vanhempi korosti sitä, että hänen näkökulmansa asioihin tulisi ottaa tarkemmin huomioon. Hän korosti myös sitä, miten tärkeää on kuunnella lasta ja sitä mitä lapsella on sanottavana. Vanhemmilta nousi myös toivomus lapsen kanssa vietettävän ajan lisäämiseen ja tuen tarpeiden harjoitteluun leikin avulla.

”Voisivat ottaa vakavammin minun mielipiteeni. Keskittyä siihen mitä lapsellani on sanottavana.” (4)

”Lapsen kanssa enemmän kahden keskeistä aikaa ja tehdään lapsen kanssa leikin varjolla niitä asioita joissa lapsella on erityistarvetta.” (3)

Suurin osa vanhemmista koki saavansa riittävästi tietoa ja tukea liittyen lapsensa erityisen tuen tarpeisiin. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen yksilöllisyyttä tuetaan vanhempien kokemusten perusteella kattavasti. Vanhemmista kuitenkin osa koki, että tiettyihin tuen tarpeisiin kiinnitetään enemmän huomiota kun toisiin. Lapsen edun huomiointi koettiin merkitykselliseksi yksilöllisyyden kannalta. Vanhemmat korostivat myös lapsen psykisen tuen tärkeyttä lapsen kasvussa ja kehityksessä.

Noin puolet vanhemmista koki että lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet huomioitiin tällä hetkellä riittävän hyvin eikä kehitettävää tulevaisuudessa ole. Viisi vanhempaa toivoi kuitenkin lisää mahdollisuuksia keskustella työntekijöiden kanssa lapsen asioista. Yksi vanhemmista toivoi, että lapselle annetaan enemmän aikaa ja lapsen yksilöllisiä tuen tarpeita harjoitetaan leikin avulla.

5.5 Kuntoutussuunnitelman merkitys vanhemmille

Kysyimme kyselyyn osallistuneilta, kuinka monta kuntoutussuunnitelmaa lapselle on laadittu päivähoidon aikana. Kuntoutussuunnitelmia oli tehty yhdestä viiteen kappaletta. Tehtyjen kuntoutussuunnitelmien määrä jakautui tasaisesti yhden ja viiden kappaleen välille.

Kysyimme vanhemmilta kasvatust keskusteluiden, johon sisällytimme vasun, kuntoutussuunnitelman, tehostetun tuen suunnitelman ja HOJKS:n, merkitystä heille vanhempaina. Vastauksista käy ilmi, että kaikki vastaajat pitävät kasvatust keskusteluita tärkeinä ja merkittävinä. Vanhemmat pitävät keskusteluita tärkeinä, koska pystyvät istumaan rauhassa kasvattajan kanssa, ja kuulla miten lapsella päiväkodissa menee ja kuinka lapsi kehittyy. Lisäksi vanhemmille on tärkeää kuulla kasvattajan näkemys omasta lapsestaan.

”Hyvä kun osapuolet istuvat pöydän ääreen samaan aikaan keskustelemaan rauhassa lapsen asioista.” (14)

”Hyvä kun kuulee miten päiväkodissa menee ja miten on menty eteenpäin.” (1)

”Erityisen tärkeä merkitys on kuulla kasvatuksen ammattilaisen ajatuksia oman lapsen kehityksestä.” (10)

Vanhemmat näkevät kasvatust keskustelut myös tärkeinä, jotta voidaan keskustella lapsen haasteista ja tavoitteista. Keskusteluissa pyritään myös asettamaan tavoitteet tulevaisuutta varten ja kartoitetaan mahdollisia tuen tarpeiden muutoksia.

”Sillä on iso vaikutus lapsen tulevaisuuteen ja/ tai siihen kuinka kannattaa jatkossa lapsen kanssa toimia. Ja kuinka joitakin asioita voi ennaltaehkäistä.” (8)

”Kasvatust keskustelut ovat tärkeitä. Niissä tulee päivitettyä tavoitteet ja missä on kehitytty ja missä on vielä kehittämisen varaa, tuen tarpeen muutokset.” (12)

Kasvatust keskustelut voivat olla vanhemmille tilaisuuksia saada äänensä kuuluviin ja kertoa vaikeistakin asioista. Keskustelut ovat oivallisia, kun halutaan puhua asioista, jotka vaativat aikaa. Osa vastanneista kokee saavansa keskusteluista tukea kasvatustehväänsä.

”Näissä tilanteissa voi ottaa esille mieltä painavia asioita useamman kuin yhden henkilön kanssa – näin viesti menee paremmin perille kuin reissuvihon ym. välityksellä, eivätkä asiat huku.” (4)

”Tärkeä. Näissä keskusteluissa voi käydä läpi lapsen ongelmia, haasteita esim. kotona ja saa eri ammattiryhmiltä tukea ja neuvoja asioihin.” (3)

Kasvatuskeskusteluiden merkitys on tulosten perusteella vanhemmille suuri. Vastanneista jokainen oli tyytyväinen kasvatuskeskusteluihin ja kokee ne hyödyllisinä. Tärkeää keskusteluissa on jakaa tietoa lapsesta ja pohtia ajan kanssa lapsen kasvun tavoitteita. Vanhemmat kokevat saavansa kasvatuskeskusteluissa äänensä kuuluviin ja ottaa esille mieltä painavia asioita.

5.6 Vanhempien näkemyksiä työntekijöiden roolista moniammatillisessa yhteistyössä

Suurin osa vanhemmista on sitä mieltä, että päiväkodin työntekijät ovat hyvin tärkeässä roolissa moniammatillisessa yhteistyössä. Vanhemmista kokivat, että päiväkodin työntekijöillä on suurin rooli yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Lapsen asioita hoitavien tahojen yhteistyö on vanhempien mielestä tärkeää ja merkityksellistä. Erityisesti vastauksista nousee käsitys työntekijöiden asiantuntijuudesta lapsen asioihin, koska he ovat tiiviisti mukana lapsen arjessa.

”Todella tärkeässä roolissa, koska viettävät niin paljon aikaa lapsen kanssa.” (6)

”Päiväkodin työntekijöillä paljon suurempi rooli kuin kellään muulla.” (1)

Vastauksista nousi esille päiväkodin työntekijöiden aktiivinen rooli moniammatillisessa yhteistyössä. Yksi vastanneista vanhemmista toivoi kuitenkin, että työntekijät ottaisivat vieläkin aktiivisemmän roolin yhteydenottajana muihin lapsen asioita käsitteleviin tahoihin. Vastauksissa ilmeni tyytyväisyys päiväkodin työntekijöiden rooliin moniammatillisessa yhteistyössä.

5.7 Kehitysehdotuksia ja muuta huomioitavaa liittyen kasvatuskumppanuuteen

Kysyimme vanhemmilta, minkälaista yhteistyötä he haluaisivat lisää päiväkodin henkilökunnan välille. Neljän vastaajan mielestä yhteistyö päiväkodin kanssa oli jo riittävän hyvää ja he eivät kokeneet, että yhteistyötä tarvitsisi kehittää.

Viisi vastaajaa toivoisi, että yhteistyö päiväkodin kanssa olisi vielä runsaampaa ja, että lapsen päivän kulusta kerrottaisiin enemmän. Vanhemmat toivoivat, että viestejä kirjoitettaisiin useammin reissuvihkoon. Lisäksi viestien tulisi kertoa kattavammin lapsen päivästä. Vanhemmat haluaisivat myös lisää keskustelua lapsen asioista, sekä palautetta puolin ja toisin. Lisäksi yksi vastanneista ehdotti, että päiväkotikiitos ottaisi käyttöön sähköisen reissuvihon.

”Että he kertoisivat viikon välityksellä mitä on päivisin tehty.” (2)

”Palautetta ja vuorovaikutusta kumpaankin suuntaan.” (6)

Kysyimme vanhemmilta haluaisivatko he muuttaa jotain asiaa liittyen kasvatuskumppanuuteen. Kysymykseen vastasi seitsemän vanhempaa ja heistä neljä ei halunnut muuttaa mitään kasvatuskumppanuuteen liittyvää. Yksi vanhemmista ei osannut sanoa. Yksi vanhemmista kertoi kirjanneensa kehittävät osa-alueet jo edellisissä vastauksissaan.

Osa vanhemmista vastasi vielä kohtaan, jossa pyysimme kertomaan muita huomioita liittyen kasvatuskumppanuuteen. Yksi vastanneista koki päiväkotiryhmässä olevan liikaa sijaisia ja toinen vastaajista sivusi myös asiaa viitaten päiväkodin resursseihin. Hänestä on tärkeää, että resurssit päiväkodissa ovat riittävät.

”On tärkeää, että eskarissa on riittävät resurssit. Tarvitaan paljon henkilöitä = aikaa = osaamista = mielipiteitä = havaintoja, jotta saadaan lapsen koulupolku alkamaan mahdollisimman hyvin.” (11)

Kehitettävää löytyi vuorovaikutuksen osa-alueilta. Vanhemmat toivoivat lisää tietoa lapsensa päivän kulusta ja mahdollisuutta palautteen antoon ja saantiin. Esille nousi myös huoli työntekijöiden vaihtuvuudesta ja resurssien määrästä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kasvatuskumppanuuden perusta rakentuu kuulemisesta, kunnioituksesta ja luottamuksesta. Jotta luottamuksellisen kasvatuskumppanuussuhteen muodostuminen on mahdollista, tulee vanhemman saada kokemus kuulluksi tulemisesta ja kunnioittavasta kohtamisesta. Saaduista vastauksista on hieno huomata, että vanhemmat kokevat tulleen kuulluksi ja kunnioitetuksi vanhempana. Koska edellytykset luottamuksellisen suhteen syntymiselle on luotu, on luottamuksellisen suhteen muodostuminen ollut mahdollista. Vanhemmista lähes kaikki kokivat suhteensa päiväkodin työntekijöiden välillä perustuvan luottamukseen. Luottamuksellinen suhteen syntymisen myötä on mahdollisuus luoda edellytykset dialogiselle vuorovaikutukselle.

Kasvatuskumppanuuden ihanteellisena tavoitteena on että koti ja päivähoido ovat dialogisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Dialoginen vuorovaikutus toteutuu tasavertaisessa suhteessa toisiinsa. Dialogisen vuorovaikutuksen avulla on mahdollista jakaa vastuuta, tuntea yhteisöllisyyttä ja päästä yhteisymmärrykseen. Vanhemmista vuorovaikutus päiväkodin työntekijöiden on pääsääntöisesti toimivaa ja hyvää. Vanhemmat kuvaivatkin vuorovaikutussuhdetta avoimeksi, lämpimäksi, kuuntelevaksi ja luottavaiseksi. Luottamus, kuuleminen ja avoimuus mahdollistavat dialogisen vuorovaikutuksen toteutumisen. Vanhemmat luottavat siihen, että ongelmien ilmetessä, ne tuodaan esille ja niistä keskustellaan yhdessä. Vastauksista käy myös ilmi vanhempien kokemus tasavertaisesta suhteesta. Päiväkodeissa vanhemmat ja kasvattajat jakavat ajatuksia ja mielipiteitä molemminpuolisesti. Vastauksien perusteelta voidaan tulkita, että kasvatuskumppanuuden ydin idea, jossa hyödynnetään molempien sekä vanhempien että kasvattajien asiantuntijuutta, toteutuu. Tietyissä tapauksissa aito vuorovaikutus ei ole kuitenkaan toteutunut sillä osa vanhemmista kokee vuorovaikutuksen olleen liian vähäistä. Vanhemmat selittävät vuorovaikutuksen vähäisyyttä esimerkiksi työntekijöiden kiireellä. Dialoginen vuorovaikutus vaatiikin onnistuakseen paljon työtä ja sen toteutuminen riippuu monesta eri tekijästä. Kuinka moni kasvattaja todellisuudessa pystyy luomaan dialogisen suhteen jokaisen perheen kanssa? Onko se edes käytännössä mahdollista?

Erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee tukea arjen eri tilanteissa. Arjen tilanteet voivat tuntua vanhemmista haastavilta varsinkin kun tuen tarve on juuri havaittu. Tästä syystä erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien on tärkeää saada kasvattajilta heiltä am-

matillista tietoa ja tätä kautta myös tukea erityisen tuen tarpeeseen liittyviin kysymyksiin. Tiedon ja tuen tarve on perhekohtaista ja tilannesidonnaista. Suurin osa vanhemmista kokikin saaneensa riittävästi tietoa ja tukea liittyen lapsensa erityisen tuen tarpeisiin. Jokaisen erityistä tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatus yksilöllistetään hänelle sopivaksi. Jokaisen lapsen kohdalla suunnitellaan yksilöllisesti, miten lasta tulee ohjata ja opettaa, ja miten ympäristöä ja toimintaa muutetaan lapselle sopivaksi. Lapsen yksilöllisyyttä tuetaan vanhempien kokemusten perusteella hyvin. Vaikka lapsen yksilölliset tarpeet otetaan hyvin huomioon, osa vanhemmista koki, että tiettyihin tuen tarpeisiin kiinnitettiin enemmän huomiota kuin toisiin. Hienona oivalluksena vastauksista löytyi myös psyykkisen tukemisen tärkeys. Vanhemmista oli tärkeää, että lapsen itsetuntoa tuetaan kehumalla ja antamalla lapselle aikaa henkilökohtaisesti. Vanhempien vastauksista nousi esille kuitenkin toive, että tulevaisuudessa lapsille annetaan vieläkin enemmän aikaa ja lapsien yksilöllisiä tuen tarpeita harjoitetaan leikin avulla.

Kasvatuskumppanuus toteutuu keskeisimmin vanhempien kanssa käytävien kasvatuskeskusteluiden avulla. Nykyään hoito- ja kasvatuskeskustelut ovat korvautuneet kunnissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevilla keskusteluilla. Jokaiselle lapselle tulee laatia yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. Asiantuntijalausannon saaneille erityistä tukea tarvitseville lapsille on lain mukaan laadittava kuntoutussuunnitelma. Kaikille kyselyymme vastanneiden vanhempien lapsille oli tehty ainakin yksi kuntoutussuunnitelma. Vanhemmat kokivat, että kasvatuskeskusteluilla ja siellä tehtävällä kuntoutussuunnitelmalla on erittäin suuri merkitys. Vastanneista vanhemmista jokainen oli tyytyväinen kasvatuskeskusteluihin ja kokee ne hyödyllisinä. Keskusteluissa vanhemmat saavat äänensä kuuluviin ja puhua heidän mieltään painavista asioista. Tärkeää kasvatuskeskusteluissa on tiedon jakaminen lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Vastauksista käy ilmi tiedon jakamisen tärkeys ja tavoitteiden läpikäyminen yhdessä.

Erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee usein myös päivähoidon ulkopuolisia tukipalveluita. Olisi tärkeää, että nämä lapsen kehitystä tukevat asiantuntijat olisivat tiiviissä yhteistyössä keskenään ja sitoutuneita yhteisiin tavoitteisiin. Koska lapsi viettää päivähoitossa paljon aikaa, on luonnollista, että päiväkotiryhmän opettajan vastuulla on yhteisten neuvotteluiden järjestäminen. Neuvotteluiden tavoitteena on saada vanhempien ja muiden lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten ääni kuuluviin. Päiväkodin työntekijöillä onkin merkittävä rooli moniammatillisessa yhteistyössä. Merkittävän roolin lisäksi vanhemmat myös tiedostavat työntekijöiden aktiivisen roolin. Vaikka päivähoi-

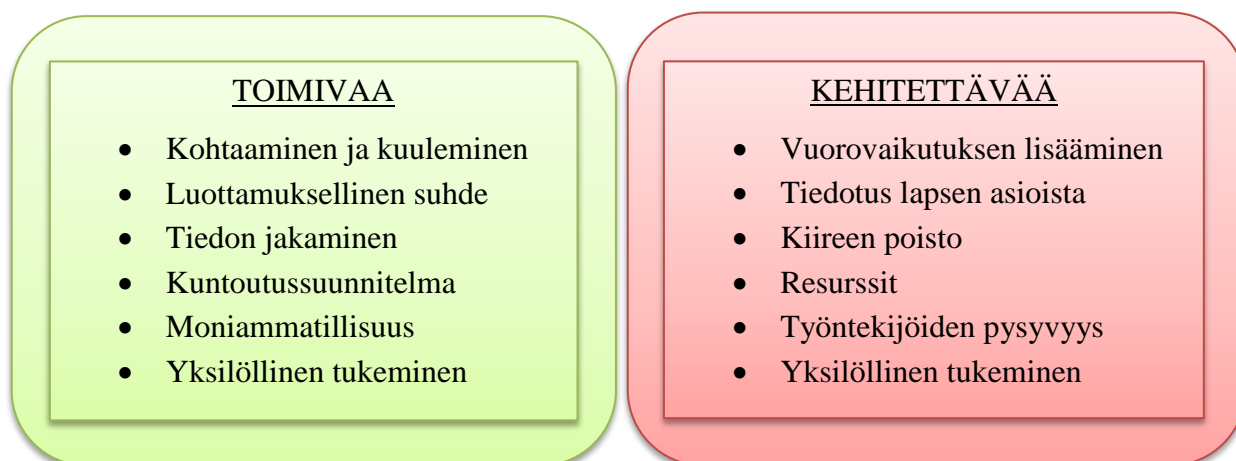
dolla onkin velvoite toteuttaa moniammatillista yhteistyötä, ei se aina onnistu, koska vastuuta yhteistyön järjestämisestä ei ole nimetty kenellekään. Silloin vaarana on se, että moniammatillinen yhteistyö jää vähäiseksi ja pintapuoliseksi. Vanhempien vastauksista nousi myös esille toivomus, että työntekijät ottaisivat vieläkin aktiivisemmän roolin yhteydenottajana muihin lasta hoitaviin tahoihin. On hyvä muistaa myös vanhempien aktiivinen ja vastuullinen rooli ylläpitää yhteistyötä eri tahojen välillä.

Kaiken kaikkiaan vanhemmat olivat tyytyväisiä kasvatuskumppanuuden toteutumiseen integroiduissa päiväkotiryhmissä. Kokonaisuutena kasvatuskumppanuus näissä päiväkotiryhmissä tuntui sujuvan hyvin ja vanhempien kokemukset ovat pääsääntöisesti positiivisia. Vanhemmat kokivat kasvatuskumppanuussuhteessa olevan paljon toimivia osa-alueita. Selkeästi hyvin toimiviksi osa-alueiksi koettiin kohtaaminen ja kuuleminen, luottamuksellinen suhde, tiedon jakaminen erityiskysymyksissä, kuntoutussuunnitelma, moniammatillisuus sekä yksilöllinen tukeminen (KUVIO 2.). Edellä mainitut osa-alueet ovat merkityksellisiä erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välisen kasvatuskumppanuussuhteen kannalta. Vanhempien listaamat toimivat osa-alueet ovat juuri niitä, joita teorian mukaan tarvitaan hyvän ja toimivan kumppanuussuhteen muodostumiseksi. Tästä voimmekin päätellä, että vanhemmat kokevat kasvatuskumppanuuden toimivaksi lapsensa päiväkotiryhmässä.

Tulokset yllättävät meidät positiivisesti, koska kuvittelimme suhteiden laadun huonommaksi. Alussa oletimme, ettei suhde voi muodostua luottamukselliseksi ja avoimeksi, koska erityiseen tukeen liittyvät asiat ovat niin vaikeita. Kuvittelimme, että mitä vaikeampia asiat ovat, sitä hankalampi asioista on keskustella hyvässä hengessä. Onko mahdollista, että erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ja kasvattajien välinen kasvatuskumppanuus onkin siksi niin hyvää, koska haasteita kohdataan yhdessä? Kasvatuskumppanuussuhde vaatiikin molemmilta osapuolilta vahvaa sitoutumista. Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ja kasvattajien tulee aidosti jakaa omaa näkemystään ja asiantuntijuuttaan lapsesta, jotta löydettäisiin lapsen kannalta parhaat mahdolliset tukitoimet. Jos ajatellaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen etua, yhteistyö vanhempien ja kasvattajien välillä on väistämätöntä eikä sitä voi paeta. Tiiviin yhteistyön myötä kasvatuskumppanuussuhde muodostuu usein intensiiviseksi.

Vaikka kokemukset kasvatuskumppanuudesta ovat hyviä, on muistettava, että aina löytyy kehitettävää. Eniten kehittämistä koettiin tarvittavan kasvatuskumppanuuden kan-

nalta tärkeimmässä osa-alueessa eli vuorovaikutuksessa. Vanhemmat toivoivat enemmän keskusteluita työntekijöiden kanssa. Erityisesti vanhemmat kokivat, ettei työntekijöillä ole riittävästi aikaa vuorovaikutukselle. Vanhemmat halusivat lisää tietoa lapsensa päivän kulusta sekä mahdollisuuksia palautteen antoon ja saantiin. Esille nousi myös huoli työntekijöiden vaihtuvuudesta ja resurssien määrästä. Vanhemmat kokivat resurssien vaikuttavan työntekijöiden pysyvyyteen, sijaisten määrään sekä aikaan huomioida lasta ja vanhempaa. Kehitettävää löytyi myös lapsen ja perheen yksilöllisessä tukemisessa. Vanhemmat kokivat, ettei tukemisen osa-alueisiin kiinnitetty tasapuolisesti huomiota. Esimerkiksi ruokailutilanteisiin kiinnitettiin enemmän huomiota kuin lapsen kanssa leikkimiseen. Yksilöllistä tukemista tulisi kehittää myös niiltä osin, jotka tällä hetkellä jäävät vähemmälle huomiolle.

KUVIO 2. Toimivat ja kehitettävät osa-alueet kasvatuskumppanuudessa

Vanhemmat kokivat kasvatuskumppanuussuhteissa olevan paljon hyviä ja toimivia osa-alueita. Haasteita hyvän kasvatuskumppanuuden toteutumiseksi kuitenkin löytyy. Tärkeää onkin kiinnittää huomiota näihin haasteisiin eli esimerkiksi resursseihin ja kiireeseen. Haasteita silmällä pitäen tulisi kumppanuussuhdetta kehittää toimivammaksi. Kuitenkin kehitysehdotuksia annettiin suhteellisen vähän, joten voimme tästä tulkita, että vanhemmat ovat tyytyväisiä kasvatuskumppanuussuhteeseen päiväkodin työntekijöiden kanssa.

7 POHDINTA

Koemme että opinnäytetyömme onnistui kaiken kaikkiaan hyvin. On kuitenkin paljon asioita, jotka tekisimme näin jälkikäteen ajateltuna toisin. Vaikka hioimme kyselylomakettamme ennen sen jakoa ja kysyimme monelta eri ihmiseltä mielipiteen kyselylomakkeen toimivuudesta, olisimme voineet parannella sitä vieläkin enemmän. Kysyimme parannusehdotuksia kyselylomakkeeseemme päiväkodin työntekijöiltä, opinnäytetyömme ohjaavilta opettajilta, koulukavereiltamme sekä lähipiiriltämme. Erityisesti olisimme voineet miettiä kysymysten asettelua, sillä jotkut kysymyksistä antoivat vastaajille liian suuren tulkintavaran. Myös tiettyihin sanavalintoihin olisimme voineet kiinnittää huomiota entistä tarkemmin, kuten esimerkiksi käytimme sanaa arvostaa kyselylomakkeessamme vaikka kasvatuskumppanuutta käsittelevässä teoriassa termi on kunnioittaa. Nämä ovat kokonaisuuden kannalta pieniä asioita, mutta niiden takia olemme joutuneet tulkitsemaan enemmän kuin ehkä olisi ollut tarvetta.

Jaoin kyselylomakkeita 38 kappaletta ja niistä palautui täytettynä 14 kappaletta. Syynä pieneen vastausprosenttiin saattaa olla kyselylomakkeiden jaon ajankohta. Jaoin kyselylomakkeet syksyllä, joka on kiireistä aikaa lapsiperheille. On myös mahdollista, ettei kyselymme kiinnostanut vanhempia. Syynä kiinnostuksen puutteeseen voi olla kyselylomakkeemme pituus, sillä se sisältää paljon avoimia kohtia jonka täyttämiseen tarvitaan aikaa. On myös mahdollista, että kahden viikon vastausaika oli liian lyhyt ja vanhemmilla ei ollut mahdollisuutta täyttää kyselyämme siinä ajassa. Voi olla myös mahdollista, että kahden viikon vastausaika oli osalle vanhemmista liian pitkä ja kyselyyn vastaaminen saattoi unohtua. Toivoimme päiväkodintyöntekijöiden muistuttavan vanhempia kyselyyn vastaamisesta, mutta emme voi tietää onko näin tapahtunut.

Otanta oli pieni, joten tutkimustuloksiamme ei voida yleistää koskemaan muita päiväkohteja kuin missä tutkimus toteutettiin. Koska vastausprosentti oli niin pieni, kyseenalaistammekin voiko tuloksia yleistää kokonaisuudessaan edes kyseisiin päiväkotiryhmiin. Emme tiedä kuinka monta vastausta kustakin päiväkotiryhmästä tuli, joten tulos voi vastata vain tietyn päiväkotiryhmän vanhempien näkemystä. Tämä on vain kuitenkin tulkintaa, sillä emme voi tietää. Uskomme että kaikki vastaajat tiesivät mitä käsite kasvatuskumppanuus tarkoittaa, sillä selitimme sen saatekirjeessämme. Tämä luo luotettavuutta saamia vastauksiamme kohtaan, sillä vanhemmat oletettavasti tiesivät käsitteen,

kasvatuskumppanuus, merkityksen. Työmme luotettavuuteen vaikuttaa myös oman tulkintamme vanhempien vastauksista. Kirjasimme vastaukset ylös sellaisina kuin ne oli kyselylomakkeeseen kirjoitettu. Jouduimme silti tulkitsemaan tiettyjä vastauksia, emmekä voi olla täysin siitä, olemmeko tulkinneet vanhempien vastaukset oikein.

Haimme tutkimuksellemme tutkimusluvan Tampereen kaupungilta ennen kuin jaoimme kyselylomakkeet vanhemmille. Prosessin ajan olemme toimineet avoimesti, olemme kertoneet mitä teemme ja miksi, ja antaneet vanhemmille mahdollisuuden kysyä tarkentavia kysymyksiä opinnäytetyöstämme. Kyselylomakkeisiin vastattiin nimettömästi ja ne palautettiin suljetuissa kirjekuorissa. Suljetut kirjekuoret tekevät vastaajista anonyymeja, mutta uskomme sen myös lisänsen tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuus lisäsi se, että vanhemmilla oli mahdollisuus vastata kyselyymme niin, etteivät päiväkodin työntekijät tiedä vanhempien vastauksia. Kyselyyn vastanneiden vanhempien tunnistamattomuus näkyy myös siinä, ettemme tiedä mistä päiväkodista mikään vastaus tuli.

Kasvatuskumppanuutta on tutkittu jo melko laajasti. Meidän tutkimuksessamme toimme esille vanhempien näkemykset ja kehittämisehdotukset kasvatuskumppanuuteen kyseisissä päiväkotiryhmissä. Tutkimustamme voisi lähteä jatkamaan ottamalla näkökulmaksi työntekijöiden kokemukset näissä kyseisissä päiväkotiryhmissä. Näin ollen saataisiin myös vertailtavaa tietoa kasvatuskumppanuuden toteutumisesta näissä päiväkotiryhmissä. Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla esimerkiksi se, miten työntekijät kokevat vanhempien kehittämisehdotukset, ja muuttuvatko päiväkotien toiminta vastaamaan vanhempien toiveita. Olisi myös mahdollista tutkia kasvatuskumppanuuden toteutumista kyseisissä päiväkotiryhmissä muutaman vuoden kuluttua. Vaikka päiväkodissa ei olisi samoja lapsia ja heidän vanhempiaan, voisi tutkimuksesta mahdollisesti havaita, onko muutosta kasvatuskumppanuudessa tapahtunut. Koemme, että työmme antaa monia mahdollisuuksia jatkotutkimuksiin.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, M. 2004. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, M. 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 70–90.

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239

Bruce, T. 2005. Early childhood education. London: Hodder Arnold.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2010. Opetushallitus. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy.

Färkkilä, N., Kahiluoto, T. & Kivistö, M. 2006. Lasten päivähoidon tilannekatsaus, syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2006:16. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Hujala, A. 2011. Erityistä tukea tarvitseva lapsi on ensisijaisesti lapsi. Lapsen oikeudet osaksi vammaispolitiikkaa. Lapsiasiainvaltuutetun toimiston julkaisuja 2011:10. Jyväskylä: lapsiasiainvaltuutetun toimisto. PDF julkaistu verkossa 9.11.2011 ja korjattu 7.9.2011.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoitosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.

Heinämäki, L. 2006. Erityisesti päivähoitossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Akateeminen väitöskirja. Stakes tutkimuksia 136. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle – työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Heinämäki, L. 2004a. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Stakes oppaita 58. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Heinämäki, L. 2004b. Erityisesti päivähoitossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Stakes. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2012. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 91–108.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaskela, M. & Kronqvist, E. 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Stakes. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena: Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin viitekehyksiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 68–84.

Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 51–69.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36

Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Pihlaja, P. 2009. Erityisen tuen käytännöt varhaiskasvatuksessa - näkökulmana inklusio. Kasvatus 49 (2), 146–157.

Pihlaja, P. 2006. Puutteista oppimisen mahdollisuuksiin. Varhaiserityiskasvatuksen käsitteitä, käytäntöjä ja ohjeistusta. Teoksessa Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) Arjen moninaisuutta, erityisryhmät päiväkodissa. Stakes raportteja 14/2006. Helsinki: Stakes, 11–15.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Pihlaja, P. 2004. Yksilöllinen suunnitelma lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy, 172–179.

Pihlaja, P. 2001. Kuntoutussuunnitelmat erityiskasvatuksen kompassina. Teoksessa Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2001: 14. Helsinki, 123–133.

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevien lapsen perheen kanssa. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Rantala, A. 2004. Perheen ja päiväkodin yhteistyö. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy, 105-106

Siltanen, U. 2003. Kasvatuskumppanuus päivähoidossa –projekti 2003. Tampere: Tampereen kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi.

Suhonen, E. & Kontu, E. 2006. Moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) Arjen moninaisuutta, erityisryhmät päiväkodissa. Stakes raportteja 14/2006. Helsinki: Stakes, 29–32.

Säkkinen S. 2011. Lastenpäivähoito 2010 – Kuntakyselyn osaraportti. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tilastoraportti 37/2011.

Tiilikka, A. 2010. Kasvatuskumppanuus – Tulevaisuuden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Teoksessa: Turja, M. & Fonsén, E. (toim.) Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Tampere: Juvenes Print, 66–79.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Vasu). 2005. Stakes. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Viitala, R. 2001. Arviointi ja suunnittelu – perhe mukaan! Teoksessa Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveystoiministeriön julkaisuja 2001:14. Helsinki, 112–122.

Viitala, K. 2005. Lapsuus ja erityinen tuki päivähoidossa. Teoksessa Kontu, E. & Suhonen, E. 2005. (toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 9–34.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Väisänen, L., Niemelä, M. & Suua, P. 2009. Sanat työssä. Vuorovaikutus ammattitaitona. Helsinki: Kirjapaja.

LIITTEET

Liite 1. Informatiivinen kirje vanhemmille

Liite 2. Saatekirje vanhemmille

Liite 3. Kyselylomake

Liite 1. Informatiivinen kirje vanhemmille

Hyvät vanhemmat!

Olemme kolmannen vuoden sosionomi (amk) opiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta. Suuntautumisvaihtoehtonamme on sosiaalipedagogiikka, joka antaa meille pätevyyden toimia lastentarhanopettajana.

Olemme tekemässä opinnäytetyötä erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välisestä kasvatuskumppanuudesta integroiduissa päiväkotiryhmissä. Kasvatuskumppanuus on ajankohtainen ja tunteita herättävä aihe, jota on tutkittu paljon työntekijöiden näkökulmasta. Haluaisimmekin nyt kuulla Teidän vanhempien näkemyksiä kasvatuskumppanuuden toteutumisesta lapsenne päiväkotiryhmässä.

Olemme olleet yhteydessä useisiin Tampereen alueen päiväkoteihin. Teidän päiväkotinne lisäksi kolme muutakin päiväkotia ovat olleet kiinnostuneita kuulemaan vanhempien näkemyksiä kasvatuskumppanuuden toteutumisesta. Opinnäytetyössämme emme tuo esiin minkään yksittäisen päiväkotiryhmän vastauksia, vaan käsittelemme ne nimettömästi ja tunnistamattomasti. Tarkoituksenamme on luoda yleiskuva Teidän näkemyksistänne eikä niinkään vertailla kyseisiä päiväkotiryhmiä.

Lähetämme ryhmiin lyhyen kyselylomakkeen, jonka avulla haluaisimme saada Teidän äänenne kuuluviin asian tiimoilta. Täyttämällä kyselylomakkeen Teillä on mahdollisuus kehittää päiväkotiryhmänne kasvatuskumppanuutta.

Jos opinnäytetyöstämme tässä vaiheessa herää kysymyksiä, ottakaa rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin syysterveisin,

Erika Grundsten

erika.grundsten@soc.tamk.fi

Maiju Pitkänen

maiju.pitkanen@soc.tamk.fi

Liite 2. Saatekirje vanhemmille

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomi (amk) opiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme aiheena on vanhempien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta integroiduissa päivähoitoryhmissä. Opinnäytetyöhömme osallistuvat neljä päiväkotia: Pohjolan-, Hippoksen-, Pelipuisto-Satoramin- sekä Mäntykadun päiväkodit. Näistä neljästä päiväkodista mukaan osallistuu seitsemän integroitua päivähoitoryhmää.

Haluamme tässä kirjeessä selventää käsitettä kasvatuskumppanuus, jotta jokaisella vastaajalla olisi asiasta melko samanlainen käsitys. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välistä yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista ja lapsen etujen ja oikeuksien toteuttamisesta. Kasvatuskumppanuus on tasavertaista kumppanuutta lapsen vanhempien ja työntekijöiden välillä. Kumppanuussuhteeseen kuuluu olennaisesti molemminpuolinen kunnioitus, kuuleminen ja luottamus.

Tämän kirjeen ohessa jaamme neljäisivuisen kyselylomakkeen, jonka avulla Teillä vanhempana on mahdollisuus kertoa mielipiteenne kasvatuskumppanuuden toteutumisesta lapsenne päiväkotiryhmässä. Kyselymme vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tunnistamattomasti. Kyselymme tuloksia ei pysty liittämään mihinkään yksittäiseen päiväkotiin, vaan tulokset käsitellään yhtenä yleisenä aineistona. Kyselylomake palautetaan suljetussa kirjekuoressa, mikä takaa sen, että kukaan ulkopuolinen ei vastauksianne näe. Kirjekuoren voitte palauttaa lapsenne päiväkodin työntekijöille.

Jos teillä on enemmän kirjoitettavaa johonkin kysymykseen, eikä tilaa vastauksellenne ole riittävästi, voitte jatkaa vastausta kyselylomakkeen toiselle puolelle laittamalla kysymyksen numeron vastauksenne alkuun.

PALAUTTAKAA VASTAUKSENNE VIIMEISTÄÄN 29.11.2012.

Kiitos osallistumisestanne kyselyymme!

Ystävällisin terveisin,

Erika Grundsten ja Maiju Pitkänen

**KYSELYLOMAKE VANHEMILLE KASVATUSKUMPPANUUDEN TOTEUTUMISESTA
INTEGROIDUSSA PÄIVÄKOTIRYHMÄSSÄ**

1. KYSELYYN VASTAA (rastita vaihtoehto)

- Äiti
- Isä
- Molemmat yhdessä

2. VASTAAJAN ÄIDINKIELI (rastita vaihtoehto)

- suomi
- muu

3. IKÄNNE _____

4. LAPSENNE IKÄ _____

5. KUINKA KAUAN LAPSENNE ON OLLUT TÄSSÄ PÄIVÄKOTIRYHMÄSSÄ? (Vastaa vuosin ja kuukausin esim. 1v 3kk.) _____

6. TOIMIIKO TIEDOTUS KOTIIN LAPSESI PÄIVÄKOTIRYHMÄN ASIOISTA HYVIN?

- Kyllä
- Ei
- Joskus
- En osaa sanoa

7. KOETKO, ETTÄ KASVATUSNÄKEMYSTÄSI ARVOSTETAAN PÄIVÄKODISSA? (rastita yksi vaihtoehto)

- Kyllä
- Ei
- Joskus
- En osaa sanoa

8. KOETKO TULEVASI KUULLUKSI LASTASI KOSKEVISSA ASIOISSA? (rastita yksi vaihtoehto)

- Kyllä
- Ei
- Joskus
- En osaa sanoa

2(4)

9. KOETKO SAANEESI RIITTÄVÄSTI TIETOA LAPSESI ERITYISEN TUEN TARPEESEEN LIITTYVIIN ASIOIHIN PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖILTÄ? (rastita yksi vaihtoehto)

- Kyllä
- Ei
- Joskus
- En osaa sanoa

10. KOETKO SAANEESI RIITTÄVÄSTI TUKEA ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN VANHEMPANA PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖILTÄ? (rastita yksi vaihtoehto)

- Kyllä
- Ei
- Joskus
- En osaa sanoa

11. MITEN KUVAILISIT SINUN JA PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖIDEN VÄLISTÄ VUOROVAIKUTUSSUHDETTA?

---

12. MITEN TASAVERTAINEN KASVATUSKUMPPANUUS TAI SEN PUUTE NÄKYY YHTEISTYÖSSÄNNE PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖIDEN KANSSA?

---

13. KOETKO SUHTEENNE PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÖIDEN KANSSA PERUSTUVAN LUOTTAMUKSEEN? (rastita yksi vaihtoehto)

- Kyllä
- Ei
- Joskus
- En osaa sanoa

3(4)

14. MITEN PÄIVÄKODISSA OTETAAN LAPSESI YKSILÖLLISET TARPEET HUOMIOON?

---

15. KUINKA MONTA KUNTOUTUSSUUNNITELMAA LAPSELLESI ON PÄIVÄHOIDON AIKANA LAADITTU? (Vastaa numeroin esim. 2 kpl)

---

16. MIKÄ MERKITYS KASVATUSKESKUSTELUILLA (vasu, kuntoutussuunnitelma, tehostetun tuen suunnitelma, HOJKS) ON SINULLE VANHEMPANA?

---

17. MINKÄLAISESSA ROOLISSA MIELESTÄSI PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÄT OVAT MONIAMMATILLISESSA YHTEISTYÖSSÄ (esim. neuvolan, fysioterapeutin, puheterapeutin, lääkärin kanssa)?

---

18. MITEN TYÖNTEKIJÄT VOISIVAT PAREMMIN HUOMIOIDA LAPSENNE JA PERHEENNE YKSILÖLLISET TARPEET?

4(4)

19. MINKÄLAISTA YHTEISTYÖTÄ HALUAISIT LISÄÄ SINUN JA PÄIVÄKOTIRYHMÄN TYÖNTEKIJÖIDEN VÄLILLE?

---

20. HALUAISITKO MUUTTA JOTAIN KASVATUKUMPPANUUTEEN LIITTYVÄÄ ASIAA LAPSESI PÄIVÄKOTIRYHMÄSSÄ? (mitä? kuvaile?)

---

21. MAHDOLLISIA MUITA HUOMIOITA LIITTYEN KASVATUKUMPPANUUTEEN LAPSESI PÄIVÄKOTIRYHMÄSSÄ (tähän kohtaan voit myös tarkentaa aikaisemmista kysymyksistä nousseita asioita)

Kiitos vastauksistanne!